

-HERBERK-

útulna poezie

No 7

OBSAH

EDITORIAL HERBERKU NO 7	3
VÝTVARNÝ DOPROVOD HERBERKU NO 7	4
Jakub Grombíč 22. SRPNA ZEMŘELA BOHUMILA GRÖGEROVÁ	5
Bohumila Grögerová	6
Jaroslav Kovanda	9
Viktor Širokov	16
Vjačeslav Kuprijanov	18
Vlado Žabot	20
Petr Odehnal	25
Georgia Scott	29
Tomáš Lotocki BÁSNÍCI PETROVA TÍCHA – HADI NA HRÁŠKU.	36
Radek Štěpánek	38
Tomáš Lotocki	42
Gertruda Goepfertová	49
Tomáš Lotocki	53
Petr Pustoryj	59
Bob Hýsek NA OKRAJ BLUDNÝCH KOŘENŮ – MAKEDONIE	62
Filip Kletnikov	62
Zvonko Taneski	64
Petre M. Andreevski	65
Ivan Antonovski	67
Petr Král	72
Petr Motýl MILAN KOCH	76
Milan Koch	76

HERBERK PŘEDVÁNOČNÍ

Jde jaro do léta a léto do podzimu, zní úvodní verš slavné básně Půlkacíř Karla Kryla. A podzim do zimy, chtělo by se dodat při pohledu na datum v kalendáři, které hovoří jasnou řečí: Herberk má zpoždění a je plně v kompetenci laskavého čtenáře, který ťukal na zarýglované dveře naší poetické noclehárny již v čase babího léta a jemuž teď od mrazu modrají prsty, zda nám toto zpoždění promine.

Ono zpoždění také mimo jiné zapříčinilo, že některé texty, jako například připomínky odchodu dvou význačných českých básníků – Bohumily Grögerové a Gertrudy Goepfertové, již trochu pozbyly na aktuálnosti. Naštěstí je však vlastností dobrého umění trvalá revolta vůči konvenci času, a tak i trvání poezie těchto nepřehlédnutelných dam české literatury nemá přímou úměru k trvání jejich pozemských životů.

Zcela jiným způsobem se vzpírá lineárnosti času, onomu herakleitovskému panta rhei, dění na východě Ukrajiny. V slovníku politologie se tato revolta vůči změně jako základnímu rysu vesmíru označuje termínem zamrzlý konflikt. Oč méně se nabízí funkčních řešení, o to více máme času a prostoru události komentovat, a to i básnickými prostředky. Proto i komentář Jaroslava Kovandy k dění na Ukrajině (podotýkám komentář, zejména komentující komentáře druhých) neztrácí punc aktuálnosti ani v těchto dnech. Když jsem přemýšlel o tom, jakým způsobem vyjádřit, že Jaroslavovy názory na tuto situaci eufemisticky řečeno nesdílím, vybavil jsem si vzpomínku jednoho svého přítele na filozofa Josefa Šafaříka. Onen přítel jako mladý obdivovatel Šafaříkova díla přepisoval někdy v 70. letech mistrovsky texty a narazil v nich na pasáže, se kterými bytostně nesouhlasil. Jednoho dne sebral odvalu a vyjádřil filozofovi své výhrady. A Šafaříkovi, tomuto jinak spíše distingovanému muži, se v okamžiku rozzářila tvář, přítele vroucně objal a pravil: „No to je přece skvělé, že se mnou nesouhlasíte. Vždyť kdybychom měli na věci stejný názor, byl by jeden z nás na tomto světě zbytečný.“

Nazíráno optikou těchto vzácných slov náš časopis zbytečný rozhodně není. Netvoříme žádný cech psavců s kohezními názory, máme různé pohledy na otázky politické i nepolitické, religiózní i profánní, filozofické i umělecké. A přece stejně jako už šestkrát předtím otevíráme i dnes rukou společnou dveře naší poetické útulny a zveme všechny vandrovníky dál. Číslo 7 je považováno za šťastné a vyjadřuje též plnost a jednotu. Dodal bych, i s odkazem na obsah tohoto čísla časopisu – plnost v mnohosti a jednotu v různorodosti. Pokud budete mít z četby také takový pocit, přispějete snad svým malým dílem k tomu, že ona sedmička, i když se v tomto konkrétním případě nerodila zrovna lehce, zůstane, aspoň pro nás v Herberku, šťastným číslem.

TOMÁŠ LOTOCKI

VÝTVARNÝ DOPROVOD HERBERKU NO 7

Lukáš Malina (nar. 1980) patří k „mocnému klanu“ Malinů, jeho otec Miroslav Malina Herberk již také ilustroval. Jejich poslední výstava (protiválečná), i s bratrem Michalem, s názvem Tři se v těchto dnech konala ve slavkovském zámku při příležitosti 199. výročí „bitvy tří císařů“. Lukáš tam vystavoval řadu rozměrných pláten. Je původně grafik (v letech 1994–1998 studoval na SUPŠ v Uherském Hradišti u profesora Jana Hanáčka), později absolvoval VUT, obor malba u prof. Martina Mainera. Od roku 2012 si ještě doplňuje vzdělání studiem na Karlově univerzitě v Praze, magisterský obor: elektronická kultura + sémiotika.

Úhoře Tomáše Lotockého ilustrovala Zuzana Pitnerová (1985). Studovala oděvní design a umění v Brně, později dokončila studia scénografie v ateliéru prof. Jána Zavorského na divadelní fakultě Janáčkovy akademie. Obdržela půlroční studijní pobyt na Výtvarné akademii v Krakově v ateliérech kresby, klasických grafických technik a scénografie. Zajímá se o všechny způsoby výtvarného vyjadřování (divadlo, film, kresba, malba, fotografie, šperk). Nyní žije a pracuje v Liberci.

Jakub Grombříř | 22. SRPNA ZEMŘELA BOHUMILA GRÖGEROVÁ

Asi už bohužel patří k lidské povaze, že některé věci bereme až příliš jako samozřejmé a jejich cenu si uvědomíme teprve v okamžiku ztráty. Letošním odchodem básničky Bohumily Grögerové nás opouští také jedna generace, která slovo „tvorba“ ještě brala vážně a která poctivě, i s rizikem omylů, hledala vlastní výrazové prostředky. Nemá asi smysl připomínat v souvislosti s Grögerovou enormní množství překladů, vlastní tvorby ani pořadatelsví přelomových antologií experimentální poezie – to vše bude úkolem historiků. Dílo, které za ní zůstalo, je obdivuhodné a jen těžko k jeho kvantitě i kvalitě najdeme paralelu. Je za ním mimořádná erudice, pracovitost a sebekázeň (projevující se třeba i v tvorbě pro děti, z níž opravdu není poznat, že vznikala z nouze), ovšem také neokázalost, s níž dokázala zůstat ve stínu extrovertnějšího a zarputilejšího Josefa Hiršala.

Bohumila Grögerová má velkou zásluhu na tom, že česká poezie udržela krok se světovou i v podmínkách mezinárodní izolace, jaká je dnes již nepředstavitelná. Oproti tradici lyričnosti, která je v české literatuře přítomná již od počátků, se orientovala na autory intelektuálně natolik náročné jako Rudolf Carnap nebo Max Bense (zároveň ovšem přistupovala s jistou ironií k jejich snahám udělat z jazyka předmět exaktní vědy dokonale zbavený lidského faktoru). Osobně mi přísně racionální přístup k psaní moc blízký není, v tomto případě ale byla vždy přítomná hravost, spojená s okouzlením nevyčerpatelnými možnostmi jazyka. Čeština se dá oslavit nejen po nezvalovsku a seifertovsku, ale také způsobem, jakým to dokázali Grögerová s Hiršalem v překladech Christiana Morgensterna nebo Ernsta Jandla.

Grögerová byla nejen originální tvůrkyní, ale také pozornou a neúplatnou svědkyní své doby. Dcera legionáře a generálního prokurátora prvorepublikové armády, které se dostalo prvotřídního vzdělání své doby, nezatrpkla ani v dobách nejtvrďšího stalinismu, kdy jakákoli individuální odlišnost znamenala ohrožení. Navíc pracovala v armádním nakladatelství, kde byl ideologický dohled obzvláště intenzivní. Právě zkušenost s režimní propagandou, která se v padesátých letech vymkla jakémukoli lidskému rozměru a stala se barbarským klaněním ritualizovanému blábolu, hrála nejspíš svoji roli v zaměření tehdejší ineditní literatury od Bondyho po Koláře: jsou hranice naší řeči skutečně hranicemi našeho myšlení? Kde hledat slova, která se ještě nezpronevěřila svému účelu? Existuje jiná cesta k nalezení smysluplného způsobu komunikace než naprosté zničení toho stávajícího? A dá se vůbec tvářit v tvář krivému zrcadlu dělat něco jiného než se šklebit?

Avantgarda až příliš často podléhala samoučelnosti, narcismu a mesiášským iluzím. Generace vstupující do literatury v padesátých letech už ovšem věděla, že osudem umělce bývá zpravidla samota a outsiderství. Jistě, tvorba Grögerové s Hiršalem je někdy až příliš elitářsky výlučná, ale je v ní přítomná snaha zůstat sami sebou, nepřizpůsobovat se mocenským tlakům ani náladám publika.

Odpor k sentimentalitě a frázi je typický pro její poezii i vzpomínkovou knihu Branka z pantů. A potvrdila ho i svým osobním životem: dokázala statečně nést stáří a s ním spojené zdravotní obtíže, jak o tom svědčí oceňovaná sbírka Rukopis, vzdorné gesto vůči době, která bývá často definována právě strachem ze stáří.

Zbývá si přát, aby i naše generace dokázala zestárnout s takovou noblesou, aby i po nás zůstalo něco, na co se dá navazovat...

• • •

stojím na balkoně
hluboko pode mnou v mlhách praha
objímám svá vlastní ramena
mlha se vtírá
stávali jsme tu spolu opření o zábradlí
dotýkali se rameny
hluboko pod námi praha
temná s krupicí světél
hukoty šumy
kdesi daleko siréna
vlevo dole se matně rozsvítí střešní okno vily
pár barevných reklam bliká mezi stromy
ve východním obzoru osamělé zuby věžáků
na jih od nich spirála dálničních světél
už tu spolu nestojíme
rameny se nedotýkáme
nikdo už mi nezašeptá
nezazpívá nezahraje
nikdo už mě neomámí neokouzlí
nesvede
oběd nepochválí omáčky si nepřidá
knoflíky mu nepřišiju puky nevyžehlím
nikdo už mi obě ruce nepodá
nikomu už obě ruce nepodám
stojím na balkoně sama
objímám svá vlastní ramena
zdola z prahy ke mně vzlíná mlha

89 HODIN V RUSKU

V únoru se rozhořel konflikt na Ukrajině. Během několika dní neznámí snajpeři postříleli v Kyjevě desítky lidí. Celkový počet mrtvých se vyšplhal na 94.

I moje přítelkyně Medovka a její muž Ježek ze Zlína, takoví baptističtí dobráci, s nimiž jsem se potkal na pivu, už věděli, na čí straně je pravda. Že ti snajpeři v Kyjevě museli být určitě Rusáci, protože komu jinému by to vyhovovalo. Jedna jejich známá má totiž známou nebo přítel jejich dcery má kohosi na Ukrajině a ti jim to tak řekli, protože když prý uvažuji, kdo jiný než ti Rusáci by z toho mohl mít prospěch, pořád do mě ten Ježek na tom pivu hučel. Mimochodem on, bývalý svazák, nyní kazatel u baptistů, je tak silně věřící, že nechtěl, když jsem vedl jejich soubor DIVADLO POVIDLO, hrát v Kašpárkovi ani Lucipera. Dal si říct, až jsem pekelníkovi změnil jméno na Bublečert.

Naše hysterická média byla ze začátku silně proukrajinská, protiruská, a lid – „hnůj dějin“, jak se o nás vyjadřoval už Napoleon, to dost přejímal. Například skvělý básník Norbert Holub či Karel Škrabal a mně neznámý Bořek Mezník zplodili takovéto úžasné verše: NH: Vraťte Krym Tatarům, / tedy těm, co váš ráj přežili. / Pijte dál vodku nebo rum, / modlete se k svému násilí. KŠ: Putinova krize / středního věku / a parohy z Majdanu // Vyjely tanky komplexu a vzteku / Jarní olympiáda na Krymu // Sovětská hymna / se staronovými slovy / příjemná jak Marfuša / s chlupatými nohama... BM: Žaludskéj ksicht Putin / dobejvá se na Krym / jako já / do ženskéj dutin / Krymu se moc nechce ale Vláda klouže lehce (...) Vládo sbal si vercajk / a táhni / si ho domů honit / malý ako hobit.

Komentář asi není nutný. U NH běžná typická záměna: Rus a Sovět. Rusko a komunistický systém.

A na Russia Today měl Peter Lavelle talkshow s názvem *Jak dalece se shoduje současná doba s obdobím před I. světovou*. Což mně vyrazilo dech. Od roku 2004 jsem byl v Rusku třikrát. Měl jsem tam a mám řadu přátel. Například již bohužel zesnulého Michaila Pismenného nebo Arména Levona Osepjana. MP přeložil několik mých básní a prózu Nejaký Jura Vičík, kterou Levon v Moskvě v roce 2010 vydal. Měl jsem za to, že války mezi demokratickými státy jsou anachronismus. Že válčit se dá jenom s totalitou, jakou byly třeba fašismus a komunismus. Svatá moje prostoto. Nakažen heslem Aldouse Huxleyho, že termíny přítel versus nepřítel jsou ve 20. století už kontradikce... Natož v jednadvacátém. A proto jsem zareagoval (jak bývá u krajně reaktivního člověka zvykem – nález ještě vojenského psychiatra) a napsal jsem na několik adres do Ruska, že bychom mohli udělat večer na počest Michaila Pismenného. Že bych dovezl pár reprodukcí svých obrazů a četl bych třeba z „Jury“. Myslel jsem, že je to skvělý nápad. Nebyl. Nikdo z těch pěti, které jsem oslovil, se neozval. Až později odepsal Sergej Glovjuk, ředitel festivalu slovanské poezie Pojuščije písmena, dříve ještě Singing letters, na němž jsem už v roce 2009 byl. Sergej mě „prizval“ do Tveri na šestý ročník toho festivalu se slibem, že Pismenného tam určitě вспомним. (Ne-vspomnili, ale to už je z jiného sudu.)

26. května 2014 v Praze na letišti si tedy zapisuji:

Už jsem na to docela zapomněl a nevím ani jestli jsem si to v dětství sám nezkusil

jak maminka? stařenka? prateta? v předklonu před sukněmi

strkaly prsty slepicím pod peří

zdali večer bude vaječina

Až dnes na VÁCLAV HAVEL AIRPORT

když ta dvoumetrová blondýna

osahávala něco podobného vlašce

Vietnamku drobnou jak svlačec

na GATE 54 jsem si na to vzpomněl

a v Šeremeťevu už na mě čekala Vera Vasiljevna z tverského odboru kultury s nápisem „Поющие писмена – Ярослав Кованда“ a na parkovišti mě předala jejich řidičovi hned otvírám flašku je horko-dušno 33 °C a přitom poprchá básník Alexander polský mandarín už leží v mikrobuse a jeho žena ho

fotí asi za hodinu přivádí Vera IČO chtěl jsem napsat iščo tři mladé Srby Branislava Jovana a Veroljuba kteří jsou štíhlí urostlí jako z nějakého srbského Westpointu a Veroljub mně hned dává svatý obrázek bohorodičky a já jemu a ostatním slivovici po chvíli vede ta Vera ještě kdesi se opozdivšího Slovince zachmuřeného kuřáka Žabota Vlada i usedáme do toho prdelotřasu a čtyři hodiny jedeme k Tveri podél *prodáža zemli... voliéry kdosi vyrábí na zakaz... černoch nese marmeládu... srbští pařízci se před každým lokem křížují... vzpomínám na tu alkoholovou aféru u nás: dva doživotí několik pěkných trestů 30 mrtvých... všude nabízejí PblBY... SOLNĚČNOGORSK všude vidíš ADRENALIN.RU... staré domy reklama na zápalky... k ničemu jinému se už asi nehodí... přitom celá cesta až do Petrohradu je osvětlená... jedině co se leskne novotou jsou benzínky LUKOJLA ZA MUŽE CHCI SI VZÍT též GAZPROM GAZPROM BY SE HODIL... takové blbiny mě z únavy napadají a slivovice je těsně před Tverí dopitá*

RÁNO švédský stůl v prostorném akváriu přisedá si ke mně Valerij všemi tu nazývaný polkovník vysoký pevný – málem osedelec na lebce – taky že jo protože v SOJUZU PISATELEJ ROSSIJI v KAZAČEJ SEKCIJI rabotajet

načež mu hned říkám že já zase atěist a on mně na to že nevádí že do Ruska jsem sice přijel jako atějist ale odjedu jako pravoslavný a že on hluboce věří bulharské věštkyni Vanze která předpověděla nejenom rozpad Sovětského svazu ale i to že v roce 2020 vznikne SLOVJANSKÝ SOJUZ!!!!

ten frajer Luke Valerij byl jeden čas pomocníkem Lebedě generála který měl ambice stát se jakýmsi Putinem ale ještě než se tak stalo jeho helikoptéra spadla oligarchové prý zasáhli

před každou ikonou se křížoval a když se vzpomněl Lukašenko anebo jiný důvod k oslavě tak vždycky zavelel: dvakrát kratce jednou dlouze: ura ura uráááá a všichni hned s ním křičeli

Vojtovi chci dovézt udici protože doma jsem mu jednu rozšlápl do obchodu *bukinist* jsem zaskočil koupil jsem *Azbuku rybaka* a paní mně našla ochotně v seznamu asi deset obchodů s udicemi šel jsem přes Volhu po mostě šedivém molochu postaveném v letech 1953–56 koupil jsem za pár šupek udici návnady vlasce navinuli mi naproti v bance vyměnil valuty a šel k Volze moroženým jsem se zaliskal a do fontány málem zahučel chtěje se omýt stařík na lavici po levici dívce smutné jak sentinel usedl jsem pak a hleděl na řeku na ruské kolo v dálce na palouce lehce se pohupovalo vánek cedilo a vzpomínal jak včera soljanku s kyselou rybou na bramborovém plintě jsem si dal

naproti dvojice on na hrudním košíku na tričku nápis

X.mas

party

is over

a pod tím děda mráz anebo santa klaus jakýsi se válel

pak bylo odhalení pomníku Kyrillu a Mefodiju

vítali nás chlebem a solí což je buchta s copem z těsta a uprostřed důlek a v ní ten nácl a ženské chorovody skřehotaly kolem stromků které jsme tam už v roce 2009 zasadili

letos nachystali patnáct zbrusu nových hrabí násady ještě svítily žlutkem a patnáct konví a my delegáti jsme hrabošili okolo stromků okolo slovanské áleje a děvočky nám na pohrabané lily vodu já jsem i vajgly odházal a pak popi přišli a pokřtili to sousoší bratřím soluňským jeden novinář mně přistrčil mikrofon k hubě jak se mi ten pomník líbí

říkal jsem mu že hlavy a ruce velmi ale oděžda že zas tolik ne jakoby oblečení byli do azbestu anebo atombordel měli přetažen přes hlavy který se jim v bezešvých oblacích nadouval tak nějak jsem to myslel za nedostatku ruských slov a řekl jsem mu že to stejně nenapíše tak jako náš novinář by něco proti redakčnímu proudu nenapsal protože se rovněž o své zaměstnání bojí

načež jak jsem čuměl v davu na sochu a na jednu dámu již se mezi nohama motal na vodítku pes tak ta ženská z ničeho nic ani se nezeptala mně strčila vodítko do ruky a šla položit k těm plochým nohám světců na podstavci svůj vřes když se vrátila zeptal jsem se jak se sobáka jmenuje prej Bóna – Bonapart

načež přišly děvušky ve tvaru modellingu českou vlajku držela jedna metrdevadesátka prý Darja když tu podél mne jak lochneska řev ruských žen jel jako tlustý vagon mě vzaly s sebou jaskotal jsem s nimi pohoršení určitě v dutinách hlavách místních popů vzbouzel protože ti vousáči... a do ruky jsem hrnek z lipového dřeva *ili* z břízy dostal a kvasu popil a pak do tašky stopil jak můj kamarád Klaus s kterým jsem

studoval ale nikdy jsme se nepotkali protože on byl na basket a prý na chlapce jak se mu ten zábavný spisovatel Viewegh i jiní snažili dokázat kdežto já jsem byl jen na volejbal

na té slávě jsem potkal i Miljutina Černohorce který se mě tehdy v roce 2009 ptal jestli znám první Maocetungův zákon: *Vždycky když se postavíš k nějakému problému čelem máš prdel vzadu* což by se mělo sekát do mramoru

měli jsme navštívit ještě představení ve tmě rebjata prý nás ždut místní zuš ale jen jsme do sálu nasíslí s básníkem Viktorem jenž mi v roce 2009 taky jednu pozoruhodnost řekl že *Rossija izviní je jak velká koule rtuti a malé národy i když kolikrát nechtějí se k ní rády přirtutí* hned jsme z toho umění vycouvali na světlo a já jsem si šel koupit *magnij* což je česky hořčík protože jsem z letadla a vůbec z cesty dostával křeče do nohou a hned vedle apatyky byl DŮM VÍNA tak jsme tam vlezli a koupili si několik lahví vodky jaké kdo chtěl a šli jsme jak říkají Rusové na *chotěl*

básník Viktor je sám vtip Evropa je pro něj *feŭpona* a kdo pije po sedmé je semita a antisemita že pije do sedmi on sám že je medicynik protože je *vrač* oční chirurg ale od začátku osmdesátých let se věnuje pouze literatuře

a šli jsme k němu na pokoj protože byl na tom patře blíž vzápětí přišel básník Vladimír takový frajer z *lubků zalubočnych* které tak miloval Chagall a ty letící postavičky vzduchem rád převzal z těch obrázků které se kdysi prodávaly na jarmarcích a Vladimír měl po tři dny na sobě stále stejný kostým světle béžový oblek barvy *blin* a když jsme šli po Tveri kolem kaluží vždycky si ve větru přičesával dlouhého havla hezké by bylo namalovat ještě jak se ten šakal měl takový trochu chrup v těch kalužích zhlížel zatímco šeřík *сирень* už odkvetl u jedné mocné kaluže mně říkal že jemu stačí nasadit zjara že to má spočítané 88 brambor v sadu má všechno co k životu potřebuje i štavel i ukrop a až přijede domů že si hned zatopí pec a lehne si na ni že mu tolik obděláné země stačí že je u nich desetkrát levněji než v Moskvě kde má byt a proto taky v jednu chvíli telefonoval na mobilu z hotelové haly do jejich dŕurky podával instrukce jestli mu už soused podožil kozu a Viktor se smál že dojí kozu po telefonu a oba z toho mají hrůzu

ten Vladimír donesl sýr a rajčata jak červené tenisáky a kostku tmavohnědého chleba jenže neměli jsme nůž tak to všechno trhal a k vodce se to hodilo načež jsem se od Viktora dozvěděl že Šeremetěv byl ruský šlechtic spolupracovník Petra Velikého boháč který měl na tu dobu strašnou spoustu duší 100 000 a to se ještě ženské do toho tehdy nepočítaly

a že Porošenko je vlastně Weizman a že Tymošenková má taky v sobě židovskou krev

a tyto verše jsem si abych nezapomněl radši zapsal: *взгляд воденист – и холоден и мутин – в сартирах мочит – террористов Путин*

v překladu: vodnatý zrak chladný a kalný v hajzlech močí teroristy Putin

Елцин: как пять пальцев президента – сеют зерна русской смуты – Черномырдин Кириленко Примаков Степашин Путин

v překladu: Jelcin: jak pět prstů prezidenta sejí zrna ruské vzpoury Černomyrdin a tak dále až nakonec Putin

procházíme potom po večeri Tverí a našli jsme co jsme hledali Dům poezie v němž se narodil současný ruský básník s pěkným jménem Děmentěv v roce 2009 jsem ho zahlédl jak spíal západním pudinkům a jiným pokrmům jak se těší až všechno co bude jednou jíst bude vypěstované v Rossiji doufám že ne v Rosněftu

a při té příležitosti mně básník Vladimír říkal, že on je jako Fidél Castro že se taky dožije devadesátky protože taky jako on jí jenom maso z mladých kozlíků

28. května po ránu jsem šel na seminář o Tolstém na místní Pedagogickou univerzitu podél pomníku na němž byla na černých mramorových deskách vyražena jména všech jejích studentů kteří v letech druhé světové padli a bylo těch jmen šedesát

na chodbě jsem se z jedné cedule dozvěděl že před dvěma sty lety se poblíž Tveri narodil anarchista Bakunin ten který nejvíc odmítal státy možná že by byl teď platným členem nějakého nadnárodního koncernu na něž se tak plije

na semináři se mně nejvíc zamlouval příspěvek v němž se rozebíral Lev Nikolajevič a jeho chování během strašného hladu v roce 1891 který postihl 30 gubernií jak musel bojovat se svým přesvědčením protože krátce předtím odmítl přijímat za své knihy honoráře špinavé peníze a teď když nastal ten hla-

domor ty peníze potřeboval protože organizoval stolování při kterých aspoň někteří dostali najíst kdyby jim rozdal prachy že by je někteří ihned propili – za 2 roky uspořádal na 250 takových stolování což mu získalo značnou popularitu

a po semináři mně smutný básník a prozaik Vjačeslav ročník 39 říkal že se znal i s některými našimi disidenty dokonce spal v posteli v níž předtím spal Václav Havel a na můj dotaz stran Ukrajiny vyprávěl že jeho otec byl na U. posádkovým lékařem a on tam jako děcko u něho o prázdninách často pobýval dřív nějaký antagonismus proti Rusům nějak necítil až když se v devadesátém prvním odtrhli naráz se začalo v novinách psát že to Ukrajinci vlastně vyhnali Napoleona z Rusi a že jsou národem jakýchsi Ukrů nikdy jsem o tom neslyšel

na mou poznámku že Zbigniew Brzezinski řekl že nebude na světě mír dokud se Rusko nerozparcuje svým smutným tmavým hlasem odpověděl že George Bush starší nazval kdysi Brzezinského „dřevěnským duračkom“

ve středu dvacátého devátého jsme šli z univerzity – četl jsem tam z Vičíka – jakýsi Rus milovník Srbů četl no oni nečtou ale zpaměti vykřikují kolovraty svých veršů svoji báseň kterou jsem si schválně od něho dal opsat on si asi myslel jak se mi to nelíbí že desetkrát v patnácti verších opakuje slovo tečka což je tečka východisko dosažení nejvyššího bodu a pokaždé to u něho byla ROSSSSIIIIJÁÁÁÁÁ – a protože jsme šli šířit poezii do dvou různých restaurací nechal jsem se přesvědčit dívkou co se o nás starala abych šel do té kterou Vjačeslav se svou ženou z nějakých mně neznámých důvodů odmítli

a ocitl jsem se pod velikým pártystanem na tverském Arbatu mezi samými Srby vedle krásné mladé básnířky z Běloruska z Minsku a jídlo víno vodka ovoce kdo co chtěl tam přepadávaly ze stolů

kolem nichž se ploužily stařenky prodavačky konvalinek a kopru a hubených jablíček jedna žebrala dcera jí zemřela na kartonku inkoustovou tužkou spisek od slz roztátý nabízela zatímco nám pod stanem zhřívali k těm pojušším písmenám i vzduch

dal jsem tam s jedním vydavatelem a spisovatelem z Bělehradu řeč a vzpomněl i Gorana Džordževiće který mně v devátém roce říkal že Milošević byl správný a dobrý chlap ptal jsem se ho co si myslí on a on řekl že *da*

dostali jsme se i k Vuku Draškovičovi spisovateli kdysi jejich ministru zahraničí který napsal strašnou ale dobrou knihu NŮŽ v níž popisuje jejich občanskou válku že podřezat chlapa pro takového bojovníka za vlast bylo *jak pro cigána kotrmelec* za vlast rozuměj za svou dědinu protože tam je jedna dědina srbská vedle chorvatské a další zase třeba bosňácká to je muslimská a oni se navzájem vraždili i tak že co o víkendu budou dělat nuda jo a tak se šlo k sousedovi zavraždit si protože ten soused předtím vraždil v jejich obci a že takové to podřezání hrdla a teplá krev když ti teče do klína že je svým způsobem i erotika to napsal ten Vuk a dostali jsme se až k Radovanu Karadžičovi jehož on pomáhal po 12 let skrývat ke Karadžičovým veršům i těm dětským které vydal jestli by je do Herberku neposlal a on řekl že *da*

že při „natoidním“ bombardování Srbska na konci devadesátých let bylo zabito asi 1 500 lidí že se neskrýval že sedět ve sklepech v současné době je zbytečné že ty chytré střely si tě stejně najdou i přes větrák takže byl doma postavil dům pro devět lidí každý má svůj pokoj s příslušenstvím napřed utíkal z Bosny do Bělehradu kde čekal kdy i on bude nějakou tou obětí kolaterálně předem naplánovaných škod na lidech aby narůstala v Srbsku nespokojenost a dodal že proti nim válčila i al Kajda naverbovaná od CIA a na můj dotaz jestli tedy chtějí do EU řekl *da*

a víno vodka tekly proudem zatímco stařenky s nosy ve svých konvalinkách se svými vozíčky žebříňáčky jak ty šedé sviňky stínky jak rybenky k Volze táhly a u nás stačilo obsluze jenom říct a hned byl na stole nový skvělý hlt vodka jménem Cárskaja a do toho nám hrála a tančila 3+3 skupina Venac z Kosova a pořád to šrubevali do závratných rytmů ty tři urostlé ženské stvoly a ti tři chlapi urostlí jak pruty

a pak ještě přišel místní SLUK a jejich zpěvačka nám zpívala i vínečko bílé a to rudé i ta obě a pletla to tak jsem jí to pomáhal na pódiu kazit i já

zatímco v restauraci bez Srbů měli na stolcích soft z klikvy a Viktor pod stolem prst na flašce vodky kterou si koupili a on jim potajmu do té klikvy vždycky cvrkl a ještě museli recitovat

čtvrtek poslední festivalní den prší jedeme autobusem do Starice asi 80 km od Tveri když Tver to pětisetisícové město leží 150 km od Moskvy na sever do uspenského kláštera Starica ale nejprve do

kulturního domu ženy v krojích uprostřed harmonika a jiné ty mladší a hezčí nás vítají chlebem a solí tou prima buchtou s copem buchtu kolem a s pupkem navrchu plném soli asociace nezastavíš ale

spěcháme hned do sálu kde promítačka na plátno za našimi zády opět promítá **POJUŠČIJE PÍSMENA** kde jeden za druhým ze svých „foliantů“ čteme

a taky místní básnický kroužek po nás vystoupil – snad jediné tlusté a obrýlené ruské dívky které jsem tu viděl – z nichž jedna prásk a mikrofon jí chudeře spadl na zem rána jak z minometu takovou měla trému

a místního staršího Vaňku nemohli ubrzdít prý člena pisatelje Moskvy který půl roku v Moskvě cosi razítkuje a pak už od dubna posmrkuje a hledí ke Starici ke své dači loďce Volze ke svému pylu rodnému po vystoupení mně kozák Valerij na chodbě dal album kozáckých písní a málem objal

a šli jsme do sbírek přes vycpaného medvěda a plchy stříbrné zaprášené lišky vybledlé kuny a zajíce od dlouhého stání zde už vybělené jako zdi ty šedé pod nimiž a u nichž jen jakési zbytky z minulosti o něž tu zakopli do horního patra kde za sáněmi a naondulovanými přehozy na starých křeslech jimž péra byla vidět jak křečové žíly u stařen byly další místnosti

až do té která se v koutě pyšnila **ANKETOU ARESTOVANÉHO** což byl dotazník s údaji obžalovaného jestli byl u bílých například odkdy u rudých co má za majetek tak třeba V. K. Kirsanov byl roku 1918 újezdním komisařem 1922 politrukem 1930 ředitelem textilní fabriky v Tveri 1937 obviněn a zastřelen 1990 rehabilitován

následovaly fotky evakuace skotu ze Starice v roce 1941 i žen a dětí v tomtéž roce Starica měla štěstí byla osvobozena od Němců už na jaře 1942 16 000 Staričanů bojovalo kolik padlo nevím nejsilnější socha tam byla vprostřed sálu a sice zkroucená vrtule messerschmittu

Klášteř Starica: jeden čas v něm bylo jakési učiliště neposlouchám je těch informací moc spíš než relikvie by mě zajímaly stejně tamní noci uvnitř v lidském mase a pak z těch na bílo přetíraných staveb zdí nejsem příliš nadšen když si třeba vzpomenu na stejné časové údobí v Evropě na renesanci

v klášteři jsme i obědvali mnichové nebyli doma kolem stolu do účka lavky vše z místních zdrojů klikvová šťáva bylinkový čaj kartofel kyselá ryba hříby piroh smetana za zdmi na řece bublala v klecích úpěli králíci zelení strachem

návrat do hotelu převléct příprava na gala večer

v předsáli místního kulturáku na schodišti focení všech pojuščích písmen fotograf nás organizuje vše na milimetr přesně málem nakonec ptáček vyletěl a jde se do sálu velikého jak válcovna plechů který je už skoro celý zaplněn mě usazují do první řady a Sergej ještě upřesňuje odkud to budu mít na jevišti blíž

přichází symfoňák bratru tak čtyřicet lidí a ještě dvě řady zpěváků a zpěvaček z bleděmodré brány se zlatým nápisem už se mně ani nechce psát **POJUŠČIJE PÍSMENA** vytancovává pod reflektory bílý pták Fénix nebo labuť každopádně má ta krasavice prodloužené ruce laťkami a na těch laťkách závoje = křídla kdybys nepochopil

a ani nevím kolik dívek v krojích nese vlajky všech údajně zúčastněných slovanských národů na festivalu ale je nás tady jen pár co smolíme verše všímám si krku jedné chloupků na něm lehce ztopořených proti světlu reflektornímu jak je hrdá že nese tu svoji jak se jí na řasách na čerstvo přidělaných jistě chvěje pýcha ó škoda že nejsem básník Veselský ale pouhý **RAPE-r**

když náhle vyvolali moje jméno a dali mi diplom a kytici a skleněné sousoší pera a kalamáře – které mně letečtí přepravci cestou zpět rozbili – za šíření ruské literatury asi v Psím víně (sic!) a cítil jsem jak celý sál čeká že odříkám nějakou zdravici nicméně s mojí bídou ruštinou takže jsem tam říkal že mám tu intenzivní zkušenost že když se mluví pomalu intenzivní češtinou – rozuměj s málem „hluchoněmými“ gesty – a můj protějšek pomalu intenzivní ruštinou nebo intenzivní srbštinou nebo intenzivní američtinou – za pískotu v sále – že si budem rozumět a přečetl jsem jednu svoji krátkou v češtině pochopitelně bez odezvy

estráda frčela naskočila i ta šestičlenná skupina Venac z kosovské Gračanice a když vběhl zpěvák z Krymu v neskutečném cirkusovém úbělu a pak čtveřice poněkud motajících se starších tanečnic v námořnických oblečcích ze Sevastopolu celý sál se rozkřičel a když pak na závěr hlavní zpěvačka v dalším z převleků přivedla na jeviště všechny a pod pódiem třicet centimetrů od mých očí pozdvihla ruce jedna ze Sevastopolek a ze stran jí je podpírali a i té další maníci rovněž v námořnickém standing ovation za

mými zády litoval jsem velmi že tu není Fellini by radostí kvičel no vstal jsem i já aniž mě omlouvá že jsem byl možná poslední

načež následoval raut kde jakási úřednice vykřikovala jak je ta slovanská poezie úžasná a když ten polský mandarin Alexander jenž pořadatelům obzvlášť lezl pod sukně na mikrofon řekl že ruský jazyk to je cosi kdežto ten anglický je jazyk čorta tak jsem tam cosi do toho hluku zakřičel

a vzal jsem si mikrofon a přečetl báseň v níž se mimo jiné píše jak jsme my básníci v roce 2009 močili u autobusového nádraží Kuvšinovo a jak mně tam do toho úkonu Černohorec Miljutin říkal ten první Maocetungův zákon ten o té prdeli vzadu ale měl jsem se zdekovat dřív

načež Viktor řekl děvočce a ta mu přinesla mikroténové sáčky a on do nich naňahňal sesypal na stole zbývající butěrbrody a předal mi to do náruče a šli jsme na hotel on s rukama velice od sebe protože v každé měl ještě po flašce vína aby se nepocákal měl v jejich hrdlech zabořeně palce jak jinak když na rautu byly už odjištěné říkal že pro každý případ

a šli jsme na můj pokoj Viktor Vladimír Vjačeslav a jeho krásná žena Nataša a Sergej a nějak se tam náhle ocitnul i Veroljub a s tím Veroljubem hluboce věřícím jsme kolem půlnoci už měli čela u sebe a berany berany duc jsme dělali a Veroljub ten co miluje víru mně do ucha zašeptal ja tčbja ljubljú Jároslav ty chorošij čelovek i když atějst

spoustu věcí jsem v Rusku nemusel ten patos ty strašné cesty a chodníky dveře do obchodů ajnclíky v bankách... jedno mně ale vynahradilo vše: když jsem těm ruským básníkům řekl ať mně zarecitují něco z Jesenina

to se jim všem hned hlavy proměnily jak těm ženichům Penelopy když Pallas Athéna šla Odysseovi tak na ruku tváře ztvarohovatěly oči se světem rozloučily když všichni jakoby proudovou metodou zpaměti spustili všechny ty Jeseninovy *Nebudu v zarudlých keřích se brouzdat Halena pás rudý Nevál prudký vítr marně Už sova podzim přivolává* a nebyli k zastavení

v pátek 30. 5. čtyři nula devět bylo na mobilu když mě probudili a do auta posadili do auta které se asi jen silou vůle cestou na Šeremetěvo nerozpadlo

v letadle jsem se seznámil se starší ženou inženýrkou „něftěničinkou“ z Krasnodaru muž jí umřel před čtyřmi roky stará se o syna invalidu a teď letí za druhým synem do Prahy který se tu rozvedl stěžovala si že se sice mají v Rusku líp ale jenom díky ropě a plynu jinak všechno že upadá hlavně vztahy mezi lidmi ale vždyť přece není nic krásnějšího na světě než obcovat se zajímavým člověkem dozvědět se od něho něco nového ona taky úplně nevěří ale jestli Něco je tak právě v tom štěstí z obcování je by měl být ten Bůh a slzy měla v očích

P. S. V pátek o půl jedenácté večer jsem byl doma jak na koni a sobotu jsem tedy proležel u Tvaru, u rozhovoru s jedním vysokým úředníkem z českého ministerstva kultury, který se zpovídal ze své lásky k hororům a jakou erotickou literaturu má nejradši, u počítače, u pošty, z níž vyjímám text od jednoho bývalého disidenta a nyní velkého kapoušobjice:

Ať chcípne, kdo se nepřizpůsobí

Kousek sžíravé zášti malosti města

smrad ledabyle vytřené prdele

úšklebek závistí zataženého nebe

nenazrané žlučovité soukromé vlastnictví

chamtící po pomstě buržoazních tramvajáků

odlévajících ječící totalitní zvony podprůměrnosti

skrytého ztopoření teploučkého kadidla

nadvlády potem páchnoucí obtloustlé

silonové modré sukně paní lékárníkové

švihající barokem boků na plesech zdvižených pravic

v řevu slin seroucích na spravedlnost

laciných radovánek zdegenerované kultury

v perverzní lásce k vykuchaným mozkům

rezivě smrti restituovaného vlezdoprdlení

uniformám amerických nadnárodních naftalínů

*křupanských zrádných podnikavých podrazáků
sviní nového řádu nafouklých tlam
plastikových polobohů hnutí pivního sladu
tloustnoucích podbradeků uražených podpolitiků
lízajících si vlastní pupeční šňůry jistot
řechtajících se vyvolených psů vláčejších
své mrtvolné čůráky a vypelichané kundy
po podvodném dláždění náměstí s počmáraným zlatem
slizkých rodových vazeb zdegenerovaných tkání
prachu ztuhlosti a předstíraného osvětlení
falše do sebe zažrané sebestředné koule
škvařící se v tělesných šťávách pánve malé kotlinky
vypouštějící do nebe hrdlo škrťící
inverzní myšlenkovou poklici...*

A když k tomu připočtu i knížku, kterou mně na druhý den přinesl Jiří Dynka, v níž si tak něžně mezi poševními lístky ustýlá básník Veselský, i vzpomínku na ty skvělé české básníky: NH, KŠ a BM, i na ty Viktorovy bonmoty, napadlo mě, jestli nežijeme v nějakém podivném rokoku napěchovaném nenávistí, proti níž je ebola nastuzení, a zaběhl jsem honem do knihovny a půjčil si Jesenina v originále, abych poznal, v čem je ten Jeseninův lék, ta droga, který ty „Rusáky“ dovede tak vytočit, a když jsem si přečetl

Задымился вечер, дремлет кот на брусce,
кто то помолился – Господи Исусе

– byl jsem zase se světem smířen, ano, přátelé tak napojení nenávistí (jako koně vodou?), Jesenin jako brufen...

• • •

Jaká dlouhatánská cesta!
Jak podivné jsou naše sny!
Očima ach z božího těsta
shlédni na věc, ne, jak běžně ty!

On myslí množinami reálií
a nic k tomu neříká.
Jen u floxů a u lilí
chutěmi doslova se zalyká.

Jasně, seš na tom hůře než Bůh.
On nechápe svět tak jak ty!
Prašivý je života kožuch,
a sny někdy hnusné bývají.

Jak se dneska říká: seš lúžr...
Unavený... Podpapírák – pro mládež.
Těch iluzí, cos ztratil, těch brožur...
Bůh v něčem jsi přece jenom nakonec.

SVINĚNÍ

Vidíš ten hrozně slavný obrázek?
Duše se páře, třepí.
Svině svini *žlučně* žere ocásek,
svinstvosvatě tak hřeší...

Nemají jiný druh zábavy.
Jenom žrát a žrát a žrát.
Kopějky nečervenaj se od vody,
jejich moc zdá se bezmezná.

Já, pohádkový ptáček obláček,
jsem náhle zaslechl za chodu:
Darmo pyšní se hlupáček,
že ho přibrali ke stolu.

A samého svinění žravý ten běs
není tak odporný tomu a tím,
kdo řekne si: někoho rovněž bych sněd,
kdo tohle řekne si jen tak u novin?

Ale je pauza, je v poušti bordel.
To hnusné cenění zubů.
Už Jeroným Bosch a Peter Breughel
namalovali tu vyzáblou *krůtu*.

Hlad a mor – vesmíru trapný účet.
Nestačí světu jedna hrůza.
Podívejme: zemřel nám hlupáček!
Vědět to, i jeho by sežrala, lůza.

(Z RUŠTINY PŘELOŽIL **JAROSLAV KOVANDA**)

VIKTOR ŠIROKOV (1945), původním povoláním oční chirurg, je ruský básník a překladatel. V roce 2009 na I. festivalu *Pojuščije pisma* v Tveri obdržel cenu nejlepšího ruského překladatele poezie především ze slovanských jazyků do ruštiny. Z českých autorů překládal mj. Zbyňka Hejdu a Ivana Jirouse. Sám vydal básnické sbírky *Veretena sud'by*, *Sljuni Apollona*, *Igly mgly*, *Rannije stichi* a *Nulevyje gody*.

VYNIKAJÍCÍ LIDOJED

Dům stojí a v domě světlo svítí,
v něm žije lidojed vynikající.

V tom domě je ticho a klid,
jeho žena – toť majstrštyk.

A plno dětiček – dům se kymácí,
on všeho dosáhl svou prací.

V tvrdé práci každý den je zapřažen,
kolik cizích jen už obtěžoval žen!

Co se týká honů, je gramotný člověk,
i cizí děti loví, nehledě na věk.

Aby měl všeho stále víc a hodně,
do cizích domů se vlamuje potmě.

Přes cizí hlavy on často kráčí,
leč doma řád udržovat stačí.

V cizích domech pak šíří strach,
na jeho portréty nepadá prach.

A vyměnit jeho poznamenaný obraz
může jen jiný lidojed, jiný podraz.

KREVNÍ OBĚH

Vyprávěli mně Jakuti v Jakutsku,
jak komáři pijou krev ze sobů:
Jedni ze samotného soba,
a na koho se nedostalo místa,
pije z toho, kdo pije krev ze soba.
A tak pořád dokola.

Lidé nejsou drobní komáři,
ani sobové nevinní,
ale takhle se stávají krvežízniví:
První pijou krev z druhých
a druzí z třetích, ale už méně.
A třetí hromadně blouzní,

jak vypít si z prvních,
kteří pijou z těch druhých.

Jestliže se někdo protiví,
může nastat krveprolití.
Ale pokud krev neteče mimo,
všechno teče svou cestou.
Posilují se pokrevní svazky,
krevní tlak je v normě...
A tak podobně.

(Z RUŠTINY PŘELOŽIL **JAROSLAV KOVANDA**)

VJAČESLAV KUPRIJANOV (1939), inženýr zbrojního průmyslu, posléze absolvent fakulty Moskevského institutu cizích jazyků, oddělení mechanického překladu a matematické lingvistiky, vydal množství sbírek básní, románů, překládal hlavně R. M. Rilkeho, psal básně ve vlámštině, francouzštině a němčině, je členem Svazu spisovatelů Ruska, Srbska a ruského centra PENKLUBu, je laureátem básnických festivalů v Itálii, v Jugoslávii, držitelem makedonského Literárního žezla a ceny Branko Radičević v Srbsku, Buninovy ceny (2010) a ceny Majakovského (2011). Naše ukázky jsou ze sbírky básní Ničto čelověčenskoje.

LID LUŇÁKA

(úryvek)

Ani ti nejstarší na Kuním nemohli uvěřit, když větřili vítr a když ten nebo onen lovec mluvil o celém stádu divokých prasat, které se prý zatoulalo do luňáčích lovišť. Mrmur mlčky slintal, mlčky větřil vítr, nadouval tváře a těkal vytřeštěným pohledem. Ostatní se hlavně vrtěli. Někteří v těchto vůních větru, v těchto řečech rozpoznávali špatné znamení ještě horších útrap. Zatímco bába Kurčur chrastila kostmi okolo chatrčí a se zachmuřenou tváří mumlavě varovala před běsy a černými mračny z Hekiných jeskyní. Někteří, především ženy a starci, tato mračna už dokonce za dlouhých deštivých nocí viděli. Tady přestávaly žerty. Protože za noci to opravdu strašilo, běhalo a chtělo zhasínat luníky, opravdu to ječelo, opravdu to vzdychalo okolo chatrčí a v krovech, občas to ve stěně dlouze, tvrdě zapraskalo nebo zaškrábalo a zneklidňovalo to psy. Z blízkých stromů se také ve dne ozývalo houkání. A od močálu s větrem tlumeně vyly šelmy – jako by se zdaleka, z divokých bažin na této a protější straně Temory nebo přes temný převis konce světa mnoho umrlčích hlasů spojovalo v jednu jedinou truchlivost a zlo. Mráz při tom běhal po zádech. A to nebylo jen tak, navíc když několikrát bylo také slyšet kvílet muzgy, hlasitěji než kdykoliv předtím – a s těmi prasaty odtamtud... Vždyť se vždycky přes léto a na podzim nejčastěji držela daleko pryč, hluboko v bažinách, snad v Dolní doubravě na opačné, ranní straně lesa, která teď patřila grutům... nebo na druhé straně Temory, vždyť se jen zřídka přihodilo, že se některý z nich stal kořistí Luňáčích lidí. A pro mnohé už odedávna platilo, že se jedná o zákeřná, bezuzdně nenávistná stvoření, která se prý na druhé straně Temory a Dolní doubravy páří s muzgy a gruty a jsou prý nebezpečnější než vlci.

Ale hlad alespoň některým lovcům říkal něco jiného. V prvních dnech se opravdu mělo za to, že stádo už tak jako tak uteklo přes kopce do divočiny a že by tak vůbec nemělo smysl kamkoliv za ním běhat. Dokonce zkušený lovci, dokonce ohněnoši nad tím takto zprvu kroutili hlavou a soudili, že někdy to tak prostě bývá a chodí.

Avšak potom se ukázalo, že prasata tentokrát přece jen neodešla. Především vítr a neustále podle všeho čerstvě rozrytá tráva a bláto v hlubších částech lovišť vypovídaly o tomtěž.

Lovci tak byli stále neklidnější, čichali ke kadlubu, větřili vítr, těkali pohledem a svírali čelisti, přesto trvali na svém a zlobně plivali před sebe – protože podle všeho ani s gruty, ani s muzgy, ani s těmi prasaty to nebylo úplně obvyklé... protože je velice nebezpečné vydat se na lov černé zvěře, když není jisté, jestli se to smí, neboť je určitě bezbožné brát bohům v nepravý čas, protože to není jen tak, když se bohům ve velkém bere, zatímco by se jim mělo ve velkém dávat. A proto, že na sebe můžeš obrátit hněv démonů a již tak zlostiného hvězdného boha.

Avšak jednooký vyzábělý Cerujak, ohněnoš s branským znamením na čele, to všechno nakonec vzal na sebe. Sám vyrazil dobře pomazaný rozmočeným hnojem z prasečího chlívků. Šel sám. Ani psa si k sobě nezavolal. Dokonce jeho dva branští bratři z branské chatrče nad tím kroutili hlavou. A zůstali v ohradě. Přestože starý Smodujak kvůli Cerujakovi hodil několik svazečků bylin na žhavé uhlíky, mrmur jakoby s hladovou tísní v břiše nadouval tváře, tlumeně sténal, šklebil se a slinil ze zlého. Proto navzdory svatému ohni, který nosil v březovém toulci, navzdory svatému popelu v ohništi pod jilmem nikdo nevěřil, že Cerujaka ještě někdy uvidí živého.

Avšak Cerujak se vrátil.

S kancem přes rameno.

Lovci k němu mlčky přistoupili, když jej položil na obětní kmen v obětním kruhu ohniště. A mlčky zírali na šedavě štětinatého tvora, který i po smrti nenávistně třeštil oči a z rypáku mu trčely dva ostré tesáky. Jen rychle pokývali hlavou nad dobře mířenou, ještě pěnivě krvácející ranou pod levou lopatkou. Ale potom, co Cerujak v souladu se zákonem ránu překryl bylinami, přece jen se, jako by jim ztuhly šíje, společně poklonili duchu zabitého zvířete a Svitle nebeské za dar. Mrmur do bělma koulel očima, než takové kořisti fouknul pod ocas a duchu vyslovil vyhánění do větru a řeky Krve... Smodujak přesto k po-

ctě bohů položil byliny na žhavé uhlíky, do soustředěného mlčení vyhnanému zvířecímu duchu vyslovil ještě utěšující zařikání o návratu v mladé kůži, v mladém masu a v mladých kostech, o návratu v úsvitu... a hned poté hekimu šípu, který zasáhl, vyslovil povinné poděkování. Avšak strach, že Cerujak vzal zakázané, pořád ještě mračil a křivil pohledy... Protože v té době žádný z bohů nedával dobro. Protože sám Ohnivý zůstával někde za dešťovými mlhami, a dokonce oheň v chatrčích či pod jilmem jen málokdy, nerad a vzdorovitě, vyhlédl z kouře v ohništích. Ovšemže také Smodujak se tentokrát dlouho rozhodoval. Dlouho se mlčky nahýbal do kouře z doutnajících klád. A obracel pohled mezi ohněm a kořistí. Která čekala. Která vyžadovala. Také lidé čekali. Hlad v zardělých pohledech říkal jedno. Strach to druhé. Bába Kurčur bosá přešlapovala v blátě před zpustlými chatrčemi, chrastila kostmi a stísňeným hlasem, jako by jí už něco svíralo hrdlo, varovně „žřižrala“ proti běsům a zlu. Rovněž mrmur s napjatými tvářemi, s do bělma obrácenými očima mumlal něco svatého... Avšak Smodujak si jich nevšímal – a nepřikázal spálit celou kořist k počtě bohům a ochranným duchům, jak požadovala bába.

„Budeme jíst...“ řekl nakonec tiše s pozvednutou bradou. A vstal, jako vlk se podíval k močálu, do deště, k bábě, k chatrčím, potom na mrmura a na lovce a ještě tišeji, s ještě více pozvednutou bradou dodal: „Budeme odvážní, silní...“ Potom zvedl ruce, jako by nad šedou, rozcuchanou hlavou držel velikou neviditelnou mísu – a všichni věděli, že Svitle nebeské na znamení díků a jiným bohům na počest a krevnímu duchu v kadlubu na celý rok dopředu slíbil zvlášť štědré dary. Stísňenost v mrmurově grimase povolila. Lovci na tento slib pokývali hlavami. Také jeden k druhému – na znamení závazné úmluvy. Potom se jaksí na zapřenou, ale s blýskavými očima, pustili do porcování prasete a pro Svitlu nebeskou a hvězdného Sahuše, pro Ohnivého a dobrou Soomu před nehybného mrmura pokládali to nejlepší z vnitřností, morku a kýty. Hece určili celou, neotevřenou hlavu a sami ji, bez mrmura, pevně naraženou na kůl na močálové straně zasadili do ohrady. Krevnímu duchu v kadlubu přilili miskou čerstvé, divoké krve.

Luníky dostaly hojnost tuku.

Dobrá, mastná polévka toho večera zapůsobila jako medicína.

Také v následujících dnech, když navzdory přešlapování a „žřižrání“ báby Kurčur nikoho na Kuním kvůli dobrému v polévce nepostihlo nic zlého a když se pravým, divokým mazem z prasečích střev, pravou, divokou krví pomazaní lovci znovu vrátili – s uloveným prasetem... opravdu všechno vypadalo lépe. Přestože déšť ani na okamžik neustával. Přestože od Temory pořád bylo slyšet hrozivý a jakoby mrtvolný šum a kvílení větru a s ním, večer, vytí vlků, neštěstí a muzgů... přestože nebe pořád ještě opuchle viselo a přes převis se studeně jako vlci množily mračné mlhy.

Avšak hlad pomalu mizel z pohledů.

Na leckom byl opravdu ještě vidět hluboce uhnízděný strach – nicméně lovců se to přesto zmocňovalo stále víc, hnalo je to a vábilo na lov. Také Ivina a Jelina. Přestože si mohli vymáčkout jen nepatrně divokého mazu ze střev, nepatrně divoké krve, přestože jako mladíci ještě nesměli do těch hlubokých, nebezpečných částí lovišť. Třebaže mohli jen ke břehům Kalnice – přesto ale stejně do břechy a deště a temna a chladu... Znali temně dráždivou rozechvělost u krve, když vystříkne, také zaklínání hekiho do šípů, také strach a neklid – když tohle všechno, spletené v jedno, zařikání, jež s každým krokem vzbuzuje naději, slibuje a tiše hrozí, bodavě kropí, ošplouchává, chodí tiše, šustne, v blízkosti se otáčí nebo zastavuje. Tu a tam zakrákorala vrána. Zavřeštěla sojka. Anebo se zdaleka zachechtala straka... A bylo to zakleté do deště, do mlhy, do neštěstí a vlčí pocit všude kolem, když promočení mrzli na číhané nebo se prodírali rákosím a bahnem. A větřili duchy ve větru. Občas cosi neviditelného setřáslo husté kapky ze křoví. Někdy to zlobně zavržalo v koruně stromu nad nimi. Pohnulo se to na okraji pohledu – tajemně a temně na okamžik postálo u kmene a hned zas zajelo do něj nebo hlouběji do šera. Uměli chodit tiše. Také mlčet. Tajit strach, tajit neklidný dech. A promrzlí, k mdlobám unavení a hladoví vytrvat – den za dnem vydržet a polykat ten trpký zaťatý vztek, když se obvykle za tmy a přechasto bez úlovku vraceli na Kuní.

Starci a lovci se dívali – a věděli a mlčeli. Na zachmuřených tvářích nebyl posměch a ještě méně cokoliv přívětivého či povzbuzujícího. Duchové a bohové prostě dávali a brali podle svého – a vyjadřovali se úlovkem... Tak to bylo.

Přesto se věci díky prasatům také pro ně alespoň zpočátku vyvíjely lépe. Skoro každý večer dostali polévku, něco mastného a aspoň někdy trochu divokého mazu a divoké krve. Potom se jim také lépe chodilo. A lvin brzy opět zasáhl straku. A ještě tentýž den vránu. Za několik dní měl podobné štěstí Jelin. Byli na to hrdí. Spokojení. A za večerů, v okrajovém svitu ohně na kmeni pro mladé, když se konečně přece jen alespoň občas také to jejich peklo a vařilo ve společném, tehdy se cítili mnohem blíže, téměř už rovni ostatním – kteří sami před tím vším s prasaty nepřinášeli nic lepšího.

(Z KNIHY VLADO ŽABOT: LJUDSTVO LUNJA, CANKARJEVA ZALOŽBA, LJUBLJANA 2010; PŘEKLAD **LIBOR DOLEŽÁN.**)

VLADO ŽABOT (1958) je slovinský spisovatel na volné noze, pracoval jako novinář v kulturní redakci časopisu *Delo*, v roce 1996 dostal Prešerenovu cenu za román *Pastorala*, v roce 1997 Kresnikovu cenu za román *Volčje noči*. V letech 2003–2007 byl předseda Spolku slovinských spisovatelů. Píše knížky i pro děti – například *Pikec in Puhec* iščeta Mihca.

VLK A LIŠKA

Bývali kdysi dávno na Dolinách nad Študlovem spolem vlk a liška. Jedného dňa sa na noc vybrali dolu do dediny, že by si tam lapili nejakú tú slépečku. Obá byli hladní a slépkky byly všecky řádně zavříté v kurní-koch. Došli až k Válkom ke studni, že sa napijú aspoň vody, aby zapchali břuchy. Tam tedová chodila na vodu snád' půlka dediny. Kulatý měsíček krásně svítíl, a tož liška, chtěja sa napít, uhlédla dúle ve studni žlutkavé kolo.

Praví vlkovi: „Kmocháčku, podivte sa, tam v téj studni leží pecen sýra. Vypijem vodu a potom sa sý-rem podělíme.“

Vlk súhlasíl a liška mu praví: „Tož, kmocháčku, začněte pít tu vodu.“

A ten takéj začál. Odpíl hrubý kus a praví: „Tož, kmotřenko, pijte včil vy.“

Liška udělala enom liz, liz a praví: „Včil zasěj vy, kmocháčku.“

A ten píl, až mu začala voda řítů téct ven. Tož praví: „Zas vy, kmotřenko, pijte.“

Tá ale udělala zas enom liz, liz a praví: „Já už nemožu. Včil zas vy, kmocháčku. Zacpem řiť kameňem a pijte dál.“

Enomže jak sa ráno rozednilo, měsíc na nebi sa ztratíl a s ním aj sýr ze studně. Vlk býl nalétý vodú, ledvá sa vlékl, a tož zalézli u Váلكů pod stodolu a odpočívali, až usnuli.

Mezitým sa k Válkom začali schodiť hosti na svadbu. V izbě bylo napečených vdolků, buchét, mazanců, aj kýška pěkně vychladěná v kameňákok, šak aj jakéhosi masa vařeného aj pečeného aj lokšová polévka, a aby byla věcěj k chuti, tož aj kerási tá slépka na to doplatila. A všeccko to bylo rozložené vzadu za pecú.

Než sa vlk s liškú probrali, bylo slunko vysoko a u Váلكů v izbě veselo. Najednúc sa začali svatebčani svolávat, že sa idú společně vyfotit na zahradu, že aj s kuchařkami. Chalupa ostala prázdná.

Liška praví vlkovi: „Kmocháčku, pojďme rychle do izby, tam bude istě neco dobrého.“

A už byli vevnitř. Vlk s plným břuchem vody sa motál po izbě. Pod stolem si našél jakési kosti a začál jich okusovat. Liška, tá byla v mžiku na peci a přebírala dobroty. Než sa nadali, už sa svatebčani začali schodiť zpátky, že k obědu.

Vtom kdosi zavolál: „Vlk je tu!“ A už ho chlapi hónili po izbě.

Jak to viděla liška, hýp dúle z pece, zrovna do kameňáka s tú chladnú kýškú. Eště sa jí podařilo skočit do nadraného pění, keré bylo uchystané ženichovi a nevěstě na peřiny. A pak oknem skočila ven, nikdo si jí ani nevšiml, a utékla do zahrady, kde čekala na kmocháčka vlka.

Jak teho chlapi hónili a kopali do břucha, tož mu vyletěl ten špunt, voda z něho vytékla a hned' jí bylo v izbě až po okna. A tož sa mu takéj podařilo utéct a schovat sa v zahradě.

Když všeccko utichlo a svatebčani po téj hrůzi začali obědvať, co ostalo, tahli sa vlk s liškú k Dolinám. Enomže chytračka liška klécala a pořád' si naříkala: „Kmocháčku, divajte sa, jak vypadám, kosti ze mňa lezú, jak sem v téj izbě dostala.“

Pravda, od téj kýšky a pění vypadala trochu jak polámaná.

Nakonec už vlk nemohl to běďákání počúvat, ustrnúl sa nad nů a praví: „Tož, kmotřenko, vylezte mně nejak na záda, já vás ponesu.“

Aj sa tak stalo. Domlátěný, dokopaný a hladný vlk nésł napapkanú lišku a tá si enom potichučky libovala: „Nese bitý nebitého, nese bitý nebitého.“

Vlk cosi učúl a ptá sa jí: „Co si to tam blekocete, kmotřenko?“

Tá praví: „Ále nic, kmocháčku, to já enom od bolesti, jak mňa to všeccko bólí.“

A zasěj začala: „Nese bitý nebitého, nese bitý nebitého.“

To už ale mñél vlk nastražené ušiska a dobře rozumñél, jak sa mu liška vysmívá. Zetřásl ju z křibeta na zem a rúbl ju čaganem, co sa ním podpírál. Liška nečekala a hybaj pryč.

Od téj doby už bývají každý sám, kmocháčku a kmotřenko si nepravíja a na besedu k sobě už takéj nechodíja. A když sa potkajú, tož na sebe enom zuby ceníja.

SHONBY

Když eště nebyly hranice mezi Moravú a uherskú zemí přesně vyznačené, bývaly mezi Moravákama a Uhrama aj bitky, třebas o pastviska, při kerých sa kolikrát aj střílalo. Nekdy Moraváci pobrali Uhrom, šak Slovákem, dobytek, krávy lebo ovce. A indy zas zehnali dobytek Uhři Moravákem. Pravilo sa tom shonby.

V tých časoch žili aj ludé, kerým sa pravilo zamrazení. Žádná střela jim nemohla ublížit, nechytla sa jich: byli zamrazení. Jednúc proti sobě stály dva hlúčky a v každém měli jedného zamrazeného. Ten slovenský sa postavil na kopeček, vyprsíl sa a posměšně zvolál: „Strielaj, Moravčíku!“

Tož Moravák namířil – a bác! Ten slovenský zamrazený sa převalíl a bylo po něm. Jeho srdce sa rozmňáglo, jak když v ruce zmáčkneš vajco. A jak to Uherčici viděli, utékli a od téj doby už žádné shonby nebyly.

Ale už aj když potom byla udělaná přesná hranica, nebýl úplně pokoj. Ve Střelněj stála jedna stodola prám na hranici. Když nekdy oje voza ostaly trčat ven, dycky se našlo Slovačisko, keré jich do rána uřezalo: hranica je hranica.

(Z KNIHY ZA DLÚHÝCH VEČERŮ... POVĚSTI A POHÁDKY Z HORNOLIDEČSKA. LIDEČKO 2012.)

TAJBELIN DENÍČEK

I.

Poprvé
vtrhnul do mé pouště jako exodus.

Podruhé
běsnil na mém břehu jako povodňová vlna.

Potřetí
dováděl jako šašek o svátku Purim.

II.

Je zima a sníh až po okna.
Všichni nadávají, ale já ne.

Přistihla jsem se, jak si dnes zase zpívám.
Musím si dávat pozor, nebo budou řeči.

Zavřu brzy, abych si mohla umýt vlasy.
Ty ale vyrostly od doby, kdy se jich poprvé dotknul.

Zítra si nasadím paruku jako jiné ženy.
Ale dnes večer budu ležet u ohně.

Ach, už mne svrbí prstíky, jak po něm toužím.
To zas bude svátek.

Kdepak je?

PÍSNÍČKY PRO HURMIZA

I.

Když se probudím a zhlédnu zasněžené vrcholky stromů
vzpomenu si
jak jsi poprvé chutnal

tající
sykot
sněhových vloček

jak jsi tepal

tvá temná obloha
nad mými otevřenými ústy.

II.

Zkrápěl jsi svými hvězdami mé nebe.
Pak jsi ležel po mém boku a plakal. Tak
řekla jsem: „Vezmi si jednu nazpět.“ A tys to udělal.

S tvými rty jsem byla v bezpečí.
S tvými pažemi jiné rozprostřely

nocí mléčnou dráhu.
Tvá svatozář obestřela mou hlavu.

III.

Dovol mi být tvým nekvašeným chlebem
Lámej mne
Hosti mne
Nasyť mne

Jak chceš

Budu pokrmem tvého vyhnanství
Domovem v tvé poušti

Vezmi. Jez.

IV.

Tvé tělo je slaný liz.
Jak jen ho miluju.

Stromy mi sice říkají, že je podzim,
já ale stále podléhám svému osudu,

a půjdu za tebou, i když vím,
že mě odstřelíš.

Nezapomněla jsem, ale vybrala si,
navzdory tvým zbraním, přijdu,
víc než dobře to víš.

POLIBEK NA ROZLOUČENOU

Děšť a noc řeknou
víc než „raději už jdi“

předejdou dech
smyslného popela v tmách.

Mluvíme, ale ticho

pulzuje hlouběji
zadržuje svědomí.

Srdce se spojí dřív než ruce
narozené dřív než šepot.

A když

se pomilujeme
této noci

pomilování bez smlouvání
v tomto neněžném tichu

pomilována tvá vášeň
bolest bez konce

má lásko

má severská horečko

JERUZALÉM

I.

Některé noci mi přináší nejvybranější lahůdky.
Některé noci dvojspřeží.
Některé noci to nejjemnější z moří.

Učí mne jíst s požitkem,
jezdit hodiny zostra,
proplouvat bez obav.

On miluje mne a já miluji jeho.
Společně zas otevřeme Grunina
a naplníme mušličky
skvělými dárčky.

II.

V tvé náruči vždy zažívám léto,
mé vlasy proudí mořem,
první zoubky slunce mi okusují ramena,
mé nohy přede mnou rozprostrou celý svět.

Pod mými prsty rostou hrady.
Mušle mne vybízejí k dolování.
Brčály se ostýchají.
Krabi si hrají na schovávanou.

Když je odliv největší,
pláž překypuje životem
a můj nejosamělejší den může být tím nejplnějším,
když jen pomyslím na tvou lásku.

III.

Ach, moci tak ze sebe zimní šaty shodit
a pod tvým mrštným jazýčkem spočinout
a rozprostřít se jako právě objevená pláž,
která prosí, abys jí toužil proběhnout.

Duny se vzdouvají.
Oblázky žhnou.
Tůňky překypují.
Že blíží se léto,
teď žiju tou představou.

Škoda jen, že ty ne.

NAŠE PRVNÍ NOC

A co když se zachvěješ,
měla bych si pomyslet, že jsi méně než muž?
Musím pak vzpomínat na všechny chvějivé
věci. Budu muset zapomenout na
tvou tsunami,
Pompeje,
Dorotčin dům a nachové střevisky

a záchvěvy, které tomu všemu
předcházely.

NA CO SI DÁVEJTE POZOR

Někteří říkají, že bolesti jsou nejhorší,
když se rána zaceluje,
když se sama sebe zbavuje,
a vaše snaha je marná, jen tím ztrácíte,
ať už to trvá, jak dlouho chce.

Někteří si ulevují džinem.
Jiní odpočívají.

Zatímco ti z nás, kteří nemají možnost
se zpít nebo jít spát
kolem poledního
mezi poštou a nákupy

pomalů, ale jistě, vykrvácejí.

RECEPT PRO KURTIZÁNU SE ZLOMENÝM SRDCEM

Jeden polibek pro obnovu dechu.
Dvě objetí k navrácení síly.
Tři slova která ji přimějí k životu

vždyť žila byla v této posteli.

BEZE STUDU

Měl jsi pravdu v obou případech.
Mé oči říkaly „ano“, i když jsem řekla „ne“.
V mém hotelu někdo čekal.

Ted' když prošlo tisíc nocí
mými sny, ovíjíš

má ěadra,
 má stehna,
 mé rty.

Celé tvé já žádá. Celé mé já říká „ano“.

(BÁSNĚ G. SCOTT DO HERBERKU PŘELOŽILA A MEDAILON BÁSNÍŘKY PŘIPOJILA **HANA SVOBODOVÁ**.)

GEORGIA SCOTT je pseudonym básnířky narozené v americkém Bostonu, kam její prarodiče imigrovali z Řecka. Cestovala po Británii, Číně a Japonsku, než se v roce 1994 natrvalo usadila v Polsku. Vyšly dvě sbírky její poezie v angličtině: *The Good Wife* (2001, 2002) a *The Penny Bride* (2004), které byly přeloženy do šesti jazyků. V češtině její sbírky zatím bohužel knižně nevyšly, i když básnířka absolvovala několik čtení i v ČR – např. v roce 2002 v Olomouci na festivalu *Poezie bez hranic*, kde své básně s úspěchem předčítala v klubu Gejša. Především druhá sbírka, sbírka erotické poezie *The Penny Bride*, ze které je většina překladů básní G. Scott v Herberku, je oprávněně označena v předmluvě k této sbírce básnířkou a překladatelkou Elaine Feinsteinovou za „skutečnou milostnou píseň, ne tak obvyklou v naší současné kultuře... hold vášni jako takové“.

HADI NA HRÁŠKU

V kronice německého hanzovního města Lübeck je zaznamenána následující událost:

Psal se rok 1844. Jistý čeledín Stahr šel brzy zrána podojit krávy na pastvinu. U Hamelsdorfského jezera byl vyrušen podivným šramotem z hrachoviště svého pána. Pole bylo plné úhořů! Stahr rychle pádil oznámit svůj objev dalšímu čeledínovi, který se neprodleně vydal k hrachovému poli s koňmi a pluhem. Podél hrachoviště vyoral tři hluboké brázdy. V nich se poté zachytilo velké množství úhořů vracejících se z „noční pastvy“. Děvečky ze statku je posbíraly do pytlů a pak je prodaly v Lübecku na trhu...

Podobných historek o úhořích, kteří se v noci vydávají napást se do polí hrachu nebo masitých dešťovek, se dochovalo mnohem více, a to i v česky mluvícím prostředí. Dodnes jim také mnozí rybáři věří, přestože se jedná prakticky jistě o pověru. I v případě lübeckých úhořů šlo s největší pravděpodobností o migrující ryby, kterým v cestě k řece stála nějaká nepřekonatelná překážka, a tak ji musely zdolat obchvatem přes hrachové pole – úhoř je totiž jedinou naší rybou, která je schopna plazit se po souši k vodě i několik stovek metrů. To však nic nemění na tom, že úhoř zůstává i nadále velkou rybí záhadou; ani světlo současné vědy mu rentgenově neproniká pod slizkou kůži, a jeho šedo zelené tělo s bělavým břichem tak dosud unikavě plave v matečném louhu naší fantazie a touhy po tajemnu a nočním loveckém dobrodružství. Pro svou podobnost s hady, tajemný, těžko postižitelný noční život a podivný způsob rozmnožování přitahoval úhoř od nepaměti nejenom čistokrevné rybáře, ale i básníky, dobrodruhy, vynálezce a snílky; pionýry vědy i hlupce z rozumu. Je až s podivem, kolik literárních děl, od sesbíraných selských pověstí až po filozofické traktáty, se tak či onak zabývá životem úhoře.

*Už velký **ARISTOTELES** se zajímal o úhoře; vrtalo mu zejména hlavou, proč se ještě nikdy nechytí žádný úhoř, který by měl v sobě jikry nebo mlíčí. Pravdu znát tehdy nemohl, a tak dospěl k závěru, že úhoř vzniká sám od sebe z bahna nebo ze shnilých řas. Podle **PLINIA** se úhoři rodí třením dospělých ryb o kameny a dřevo, o něž si odřou malé části těla, které brzy obživnou. **ATHENAEUS** a **OPPIAN** postoupili v teorii hadího početí zase o kousek dál, když tvrdili, že se úhoři třou o sebe navzájem, z čehož vznikne spousta malých úhořů.*

*Je zajímavé, že tyto mýty o „hadím stvoření“ pak přetrvávaly v evropské společnosti ještě po mnoho staletí, a to i dávno po objevení Nového světa, kdy Sargasové moře, místo skutečného zrození úhořů, přestalo být na mapách oním pověstným *hic sunt dracones*, v němž se rodí jen tříhlavé dračí a hadí obludy.*

*Ani učený lékař **JRŘÍ HANDSCH**, vynikající pozorovatel vodní fauny, si v 16. století nedovolil antickým učencům oponovat a psal, že se úhoři rodí z bahna a hnilých látek, podobně jako myši, žáby a mnoho druhů hmyzu. Na druhou stranu si správně všiml, že v Dunaji ani jeho přítocích žádní úhoři nežijí. Úhoř totiž neprovádí třecí migrace přes Středozemní moře, a je tedy v celém povodí Dunaje rybou nepůvodní. Proto byl na rozdíl od Čech na Moravě až do konce 19. století, kdy se začalo uměle dovážet a vysazovat úhoří monté, prakticky zcela neznámým živočichem.*

Nejen o rozmnožování úhoře však panovalo mnoho mýtů a divokých báchorek. Opět Plinius uvádí, že v řece Gangu žijí úhoři 30 stop dlouzí (tedy něco přes 3 metry). Když takto velký úhoř obejme člověka přes prsa, za chvíli ho prý udusí. Podle další z legend, která však může být z větší části i vědecky vysvětlitelná, se občas stává, že úhoři začnou zčistajasna pršet z nebe. O dešti ryb či žab víme opět už od starých Řeků a zprávy o tomto zajímavém úkazu můžeme čas od času zaznamenat i dnes.

Některé pozoruhodné středověké či raně novověké texty se věnují i uplatnění úhoře v tehdejší medicíně. Například jeho tuk se prý používal při ušních a nervových bolestech, žluč zase při očních chorobách. Další recepty byly velmi praktické: plešatým mužům dával naději vařený úhoří tuk,

jímž se mazala hlava za účelem růstu vlasů. Notorický pijan alkoholu měl zase možnost zbavit se své závislosti, a to tak, že naložil úhoře do domácího vína. Po požití takto úhořem macerovaného révového moku prý člověk získal k vínu odpor. Sedláci zase věřili, že kráva zabřežne, pokud se jí hned po připuštění dá sežrat ocas z úhoře.

Od apatyky však obraťme pozornost zpět k vodě. Úhoř byl pochopitelně od nepaměti předmětem rybářského zájmu; jeho jemné, ale zároveň tučné maso bylo vždy vysoce ceněno. Starých literárních památek týkajících se samotného lovu úhoře se dochovalo poskrovnu, přesto však máme o něm poměrně ucelenou představu; v povodí Vltavy a Labe byl totiž úhoř jednou z nejdůležitějších lovných ryb. Kromě mnoha různých pastí, jako byly vězence, slupi nebo vrše, se na hady v noci pokládaly provázky, což byla šňůra s asi 20 návazci, na které se nastražovaly rybky nebo dešťovky. Že lov „na šňůry“ zůstal v povodí Vltavy (ale i jinde) stále živý, byť už jen jako součást „pytláckého undergroundu“, víme z povídek **OTY PAVLA** i mnoha dalších místních pramenů. Z 16. století známe i recept na speciální nástrahu na úhoře, skládající se z 8 dílů amonné soli, 1 dílu cibule a 6 dílů telecího loje.

Zajímavou zprávu o lovu úhořů nám v polovině 16. století zanechal jistý **PETR HUBÁČEK KOLÍNSKÝ**. Ten popisuje chytání ryb, včetně úhořů, na takzvanou kebuli. Kebule byly sušené plody jihoindické liány, které se v její domovině běžně používaly k trávení ptáků a ryb. Z Indie se kebuly dostala do celého světa, včetně vltavského údolí, kde se na ni poměrně běžně lovalo (rozuměj pytláčilo) až do konce druhé světové války. Semena liány se rozemlela a zahrnuta do těsta. Drobné kousky těsta se pak házely do vody. Když úhoř pozřel těsto, začal asi po čtvrt hodině ztrácet koordinaci, poté vyplaval na hladinu, kde zůstal ležet břichem nahoru. Lovci už stačilo otrávenou rybu pohodlně sebrat z hladiny.

Ještě syrověji pak působí popisy metod chytání úhořů na zdechliny zvířat, do jejichž útroby „vodní hadi“ pronikají a hodují na rozpadajícím se mase. Na Vysočině prý byla k těmto účelům používána mrtvá koza, ale i jiná hospodářská zvířata. Německý spisovatel **GÜNTER GRASS** ve svém „nobelovském“ románu *Plechový bubínek* (v roce 1979 také úspěšně „oscarově“ zfilmovaném) popisuje naturalistickou scénu lovu mořských úhořů na hlavu koňské mršiny.

Mnohem hřejivější pocit máme jistě z četby „našeho“ **OTY PAVLA**, který v mnoha svých poetických povídkách (například ve slavných Zlatých úhořích, mistrovsky zfilmovaných Karlem Kachyňou) staví úhořům doslova pomník, nikoliv však mramorově chladný, ale stále živý, plný loveckého napětí, ale i ethosu ryziho člověčenství: Zlatí úhoři jednou určitě připloujou. Já jsem je ještě neviděl, ale ty se toho jednou dočkáš. Zdvihnou se ze dna a potáhnou. Budou jich celý zástupy. Seberou všechno, co jim dáš... Velká škoda, že dnešní neutěšená situace našich „zlatých úhořů“, mnohde už balancujících na hraně přežití, má k poetice Pavlových próz na míle daleko.

Téma úhořů však nerezonuje pouze v dílech autorů, jejichž neodmyslitelným zdrojem inspirace je jejich rybářská konfese. I **VLADIMÍR HOLAN**, básník prosté jevovosti vytrvale se dožadující metafyzického přesahu, nachází na několika místech svého rozsáhlého a komplikovaného díla svůj inspirační zdroj v úhoři. Tajemnost, podivný vzhled i známé mrchožroutství této ryby podněcují básníka k jeho odvážné, zemité metaforice: (úhoři ovšem rádi lidské sádlo...).

V Rudoarměcích, poválečných portrétech sovětských osvoboditelů, popisuje autor setkání s jedním vojákem, vydávajícím se s granátem na ryby. I když se Holan přes všechnu civilnost a výrazovou oproštěnost nedokázal ubránit dobově podmíněné idealizaci a schematizaci portrétu sovětského hrdiny, jde o autentickou poezii v mnohém předjímající další autorův tvůrčí vývoj a kresba „rybáře-granátníka“ patří bezesporu mezi nejsilnější a nejkrásnější pasáže celé knihy:

Šli jsme spolu po hrázi rybníka. Měl v dlani
drobný granát a chystal se jej vhodit do vody
a odnést si nějaké ryby... Protipunkt slunce
zdůrazňoval jeho těšící se, skoro chuťový úsměv,
když náhle pravil: „Netřeba! I ony chtějí žít!“
A jaksi znechuceně vmetl odjištěný granát
do bahna na druhé straně břehu...

Po duté, masité explozi
vyplulo odtamtud k našemu údivu
několik omráčených úhořů...
Podíval se na mne, a klouzaje k nim dolů
kameníčkem, přesličkou a hadím mlíčem,
zavolal s milými rozpaky:
„Nu což, i politujeme, i sníme!“

Úhoř však nepřestává fascinovat rybařící básníky (či básníci rybáře) ani dnes. I mladý jihočeský autor **RADEK ŠTĚPÁNEK** si pro své „environmentálně-rybářské opus magnum“ vybral právě tuto rybu. Sám mi letos v létě o zrodu básně Žalozpěv za úhoře napsal: „Před pár dny se mi stalo to, co asi někdy každému rybáři, který se o to tolik snaží, jen já na to čekal opravdu několik let: trefil jsem úhoří noc a tahal jednoho hada za druhým; nebyli to žádní obři, ale všichni přes míru. Po ulovení jsem všechny pustil. Byl jsem tam s kamarádem, který do té doby úhoře nikdy neviděl, a jak jsme tak seděli, začal jsem mu o úhořích vyprávět. A když jsem potom přijel domů, začal jsem psát...“

A protože se mi dostalo té cti, že mi byla Radkova báseň taktéž dedikována, nemohu jinak a přidávám i své vlastní, několika autorskými čteními a rozhlasem již protřelé Úhoře – možná jen jako nadbytečný doklad v řádcích i mezi řádky dávno vyřčeného: I já mám rád onu dusnou bezměsíční noc, nadmutou těžkými bouřkovými mraky, jako by měla v břiše natrávený hrách; tu noc, v níž se, pane Aristoteles, opravdu rodí úhoři. Možná z bahna a tlejícího listí, možná z potřeby básně, možná jen z prozaického přání, aby prorocká slova tatínka Oty Pavla došla v každém z nás aspoň jednou za život svého naplnění.

Radek Štěpánek

ŽALOZPĚV ZA ÚHOŘE

I.

Smráká se
po přívalech vody dusno prádelny
ve flanelové košili odolávám náletům komárů
s potoky potu na zádech
čekám
už dvě hodiny
vlasce bez hnutí řezou kalnou vodu
jako bez života
rozvodněné slepé rameno Blanice

vždycky tu byli ale teď
na svět se mohu spolehnout ale na člověka
který vším co dělá dokazuje
že mu svět nikdy nikdo neměl svěřit?

čekám už dvě hodiny
ale teď se smráká

světlušky na špičkách rybářských prutů
vyfukují tmu jako sklo
a někde dole v kalné vodě
doufám pořád doufám
že je ta správná noc
a tohle správné místo

letos už nejmíň podvacáté
doufám že připlují
a nemusejí být zlatí
úhoři

II.

Úhoři
všechno co o nich řeknu nestačí
žádná naše ryba není tak moc
a tak málo naše
snad se i teď svíjejí někde v kalné vodě pod břehem
ale zatímco kdysi jich pluly v každé řece zástupy
dnes jsou všichni sami
a žádný z nich nikdy nenajde cestu domů
žádný z nich už nikdy neuvidí moře

k čemu jim je všechno čím je příroda obdařila
proti lidským nástrahám
z každé stovky před sto lety zbývá jeden
který z pobřeží Atlantiku letadlem
přeletěl přes všechna zdymadla a přehrady
které mu nikdy nedovolí vrátit se zpátky
do Golského proudu
do Sargasového moře
zplodit další pokolení

na to myslím
vyprávím ti příběh úhořů
zatímco vlasce řezou kalnou vodu
a narážejí do nich první netopýři
světlušky na špičkách prutů
vyfukují tmu jako sklo
blíží se desátá hodina

III.

Blíží se desátá hodina
voda přeskakuje přes kameny a kořeny
každý kámen a kořen modeluje jiným zvukem
jako ve Smetanově Vltavě

Jak by napsal Smetana Vltavu dnes?
Od Lipna utopenou bez polky ve dvou tónech
bez záchytného bodu
jen jez za jezem by tam udával rytmus
přehrada za přehradou
které zaplavily hudbu bezednou stejností
od horního toku až k Praze
hluchou jak skladatel který ji zvěčnil ve své básni
a stejně jako zmizely po houslích klarinety
po klarinetech hoboje a po hoboích flétny
zmizely i cesty úhořů

zůstaly jen bicí
dusot bubnů nějaké podivné války
činely turbín napjaté blány jedovatých vod
a pod nimi dávno zapomenuté cesty úhořů
v divokém proudu

slyším jak voda přeskakuje
přes kameny a kořeny
noc přibližuje i daleký splav
od kterého jsme přišli
v uších zní už jen ozvěny
bzučení komárů

IV.

V uších zní už jen ozvěny bzučení komárů
unavené oči jako by samy chtěly rozhoupat světlušky
ale tisíckrát stejná fata morgána je teď skutečná
nějaká ryba hlásí svůj příchod
do telegrafního drátu vlasce
a špička prutu pumpuje rychle jako srdce: teď

prut se ohne pod tíhou kořene
který se u dna hned rozplétá a splétá
jako celé klubko hadů
a těžkne v proudu jako utopený deštník

ani centimetr mu nepovolím
jediným dlouhým tahem
vyhodím rybu do mokré trávy
úhoř se svíjí a motá své klubko okolo vlasce
už na něj smím posvítit
zelený hřbet přechází v bílé břicho
bez začátku a konce

svíjí se motá do vlasce jako by se o něj chtěl přepálit
stokrát to zkouší a nakonec je volný
prázdný háček visí z chomáče slizu
a úhoř se klikatou cestou plazí ke břehu

i na poušti by snad našel cestu k vodě
neděsí ho udušení
i kůží může dýchat
ale celým svým tělem touží po svobodě
kterou mu může dát jen řeka
a které se nedočká
ani když mu vrátím život

V.

Ani když mu vrátím život
nezaručím že bude žít
a že rod úhořů přežije
z každé stovky před sto lety dnes zbývá jeden

a zatímco samečci čekají ve smíšených vodách ústí řek do moře
u nás se každý rok vydávají samičky na svou svatební pouť
každý z našich úhořů je samice připravená plout
desítky tisíc kilometrů proti Golfskému proudu
ale největší nástrahy začínají už mnohem dříve
turbíny hrází Orlíku Slap a Kamýku
znamenají smrt pro každou z nich

a zatímco samečci čekají ve smíšených vodách ústí řek do moře
v řekách plují mrtvá rozsekaná stříbrná těla
silná jako lidská paže
kusy neuvěřitelných úhořů
kteří přežijí jen v rybářských bájích
každý podzim je plivají nenasytné mordy vodních elektráren
jako odpad ekologické energie šetrné k životnímu prostředí
jejíž výroba bez hlesu systematicky vyvraždí
nikdy nepochopený rybí druh
přímo u nás
v civilizovaném světě

a zatímco samečci čekají ve vodách ústí řek do moře
pouštím dnes už pátou samičku zrozenou v naší sladké vodě
před pěti šesti lety
po dlouhé cestě letadlem nad všemi přehradami a zdymadly
které jí jednou zabrání v cestě domů
a dvouletém putování napříč oceánem
pouštím ji zpátky do řeky
protože celým svým tělem touží po svobodě
kterou jí může dát jen řeka

je pár minut po jedenácté
koncert skončil
vlasce bez hnutí řežou kalnou vodu
smrt na mně ulpívá jako úhoří sliz

VI.

Smrt na mně ulpívá jako úhoří sliz
nejde to umýt ani se smířit
voda přeskakuje kameny a kořeny
Blanice zpívá svůj příběh úhořů
tak jak ho znám

možná už příště uslyším konec
a jednou o tom všem budeme mluvit
v minulém čase
nejde to umýt ani se smířit
jako úhoří sliz na mně ulpívá smrt

(29. 7. 2014 – 4. 8. 2014; PAVLOVI KLVAČOVI A TOMÁŠOVI LOTOCKÉMU)

Radek Štěpánek (nar. 2. srpna 1986) je básník, rybář a žurnalista. V edici Masarykovy univerzity Brno Srdeční výdej vydal básnické sbírky *Soudný potok* (2010) a *Krajky Pagu* (2013).

Tomáš Lotocki

ÚHOŘI

(ŠEST POETICKO-ICHTYOLOGICKÝCH ZASTAVENÍ)

ZASTAVENÍ PRVNÍ

Asi po desetiletí života ve sladké vodě vydávají se evropští úhoři na téměř 7000 kilometrů dlouhou pouť přes Atlantik, na trdliště v Sargasovém moři poblíž Bermud. Migrace trvá asi rok a půl, ryby během ní nepřijímají žádnou potravu a ztrácejí podstatnou část své hmotnosti.

To není osmnáctiměsíční pochod smrti
o hladu a v soli slz
Ani poslední tanec podzimních motýlů
s potrhanými křídly
toužících po egyptském slunci
Ani způsobná plavba bludných holanďanů
k bermudskému trojúhelníku
odkud jak známo není cesty z kruhu
Traktáty metafyziků předurčenosti
a svobody ducha nerozhřeší

kaňkou své jedovaté krve
Mrštné vrtačky těl
neproniknou cementovou sklovinou času

Nic z toho!
A přece
– a přece když jsem svůj boj o poezii
bezbolestně prohrál
a chtěl bych se jen pářit v Sargasovém moři –
přece si ještě občas říkám:
I úhoři mají zlaté šupiny
ovšem hluboko rostlé v kůži

ZASTAVENÍ DRUHÉ

Tření úhořů probíhá volně ve vodním sloupci, v hloubce 150–600 metrů nad šestikilometrovou hloubinou. Nebylo dosud nikdy nafilmováno. Samice uvolňuje asi 500 tisíc jiker. Úhoř patří stejně jako třeba pacifický losos mezi ryby monocyklické, ihned po výtěru tedy mlíčáci i jikernačky hromadně hynou.

Nikdo je při tom ještě neviděl...
Tančí jako hluché kobry
do rytmu bengálských písňů
nebo se proplétají houštinami vlastních těl –
liány deštných pralesů
dušící ve vášnivém objetí sebe samy?
Myslím však
že jsou klidní a tiší
Nerudnou vášní jako lososi
které škrtí břeh a řeže mělká řeka
Sledování jen okem zrození
nežehrají na slepotu touhy –
neztrácejí čas řečmi o osudu
(To jen my věčně spíláme –
jako by tůň
ve které číhá štika
měla být sama hříšná)
A pak to propadání!
A pokud teče každá řeka z kopce
a tedy i Léthé
pak propadání čeho?
Těl duší ducha nebo snad smysluplnosti hada
jehož nevyhnali z ráje?
A propadání kam?
Můžeš se modlit nahý a v kapřím bahně
Můžeš se světit vodou z vyschlého Jordánu
Můžeš svlékat slizkou kůži pod stromem poznání
Nikdy však nespátíš úhoří hřbitovy

ZASTAVENÍ TŘETÍ

Maličké úhoří jikry se ihned po narození díky tukové kapénce volně vznášejí ve vodním sloupci. Z jiker se pak líhnou larvy, které se podobou těla výrazně liší od dospělých – mají tvar připomínající vrbový lístek. Larvy se vydávají na dlouhou pouť zpátky do vod, v nichž žili jejich rodiče. Migrace z místa rozmnožování k evropským břehům (zejména za pomoci Golského proudu) trvá až tři roky. Během dne se larvy pohybují asi v půlkilometrové hloubce, v noci pak stoupají k hladině.

Půl milionu právě narozených hvězd
pulzujících v postnatálním planktonu nebe
Jen o půlnoci na vás opuštěně neblíkají
protože všechnu energii spálí samy v sobě
A pokud je umírající borovice
jen formou semene ve veverčím hnízdě
a nikdy nedospělé dítě
jen formou prince ze Sahary
pak jsem je tedy tenkrát viděl:
Vydržel jsem až do půlnoci
a v čekání na záběr (který dosud nepřišel)
vymyslel jsem si pověst o velkém bílém hadovi
který se rodí z měsíčního svitu
a zvedá se k hladině vždy jen za úplňku

Možná je květy obtěžkaná ratolest
jen formou suché paže vrby
hrozící rybářovi stražícímu
na bílého sumce
Možná i tyto vrbové lístky
vzlínají za tmy z vorvaních hlubin
aby se nakrmily mlékem svých otců
Noc co noc
Po celé tři roky
Dokud se jim žilky v spáncích nerozbuší
sladkou vodou své rodné lthaky

ZASTAVENÍ ČTVRTÉ

U evropského pobřeží dochází k další výrazné vzhledové metamorfóze. Larva se mění v tzv. skleněného úhoře, který již nabývá hadovitého tvaru. Postupně se na těle objevuje pigmentace a larvy se proměňují v tzv. monté. To je v ústí řek loveno a vysazováno do evropských vod. Většinou však skončí coby kulinářská lahůdka na asijských, ale třeba i jihoevropských stolech. I proto monté povážlivě ubývá a je také rok od roku stále dražší. K nám jsou malí úhoříci dováženi letecky v polystyrénových krabicích s kostkami ledu, bez vody, pouze ve vlastním slizu.

Tři roky!
V životě lidském cesta od mléka
k prvnímu pojmenování ženského lůna
následně schematicky zobrazeného na svačinový papír
novým kamarádem z ústavu
který prý nabízí lásku a péči mateřskou

A oni
kteří tři roky kloktali slanou vodu
a polykali rybí tuk nejen před svačinou
vplouvají z dětství do dětství křišťálově čistí
jako ti scholastičtí andělé
kteří – říká to svatý Tomáš –
jsou z formy ne však z látky
Vidím ten obraz přes mlhavě skelný povlak
Bronzinových maleb
Ale to už jsme v manýrismu – tedy v úpadku
a snad jim opravdu na skráních naskočily
šedé skvrnky a kůže se zbarvila do zelena
úžasem nad pokrytectvím staré Evropy
která je ve sladkoslaném brakickém nálevu
průmyslově loví, ochraňuje... a vraždí

Nejedí je jenom tady! –
Jsou chutnější než velrybí steaky?
zeptáš se Japonce
který si v odpověď jen zdvořile řihne
A my – odkrmení pstružími líčky –
počítáme poslední zlámané grešle ze snědeného krámu
abychom přeplatili movité obchodníky se slonovinou
jako humanisté na trhu s otroky
Radujeme se z těch několika polystyrénových konzerv
s živým masem ve vlastní šťávě
a na uvítanou chystáme bohatou kytici: žabí vlas
a sladkou lázeň: rybníček brčálník

ZASTAVENÍ PÁTÉ

V průběhu sladkovodní části života proniká úhoř do všech typů povrchových kontinentálních vod. Je velice houževnatý a přizpůsobivý. Jeho tajemný noční život provází mnoho pověstí a mýtů. Také určování pohlaví dospělých úhořů je stále poněkud nejasné – jedna z teorií dokonce předpokládá, že v průběhu pobytu ve sladkých vodách dochází u úhořů k dokonalé pohlavní proměně ze samců na samice.

Říká se že za teplých dusných nocí vylézají do polí
napást se hrachu a tučných rousnic
Říká se že kruté zimy přežívají zavrtání v bahně
a ještě krutější v ledu
Říká se že na cestě z vyschlého koryta říčky M.
je spatříte odpočívat na vrcholku hory
Říká se že občas prší z nebe
Říká se že se tam dole mění z muže na ženu
bez skalpela a řečí o svobodě

Říká se toho ještě víc
Ale když jsem se s nimi poprvé setkal
bylo na kousanec mravence od úplňku a světla tolik
že se snad zapadající slunce zády otřelo
o slaměný měsíc
„Nic na úhoře...” řekl strýc
sfoukl svíčku v zavařovačce
a vyměnil červy za zamřelého hrouzka
„Úhoři jsou popeláři” řekl
a trvalo to sotva deset minut
„Had?” zeptal jsem se srdcem
kterým třese duše vytřeštěná
z pumpující špičky prutu
„Had!” odpověděl strýc a za chvíli
již nožem přibíjel cukající se hlavu
k dřevěné podlážce lodi:
„Jinak to nejde
utekli by i ze sítě s kruhy!”

Chytili jsme dva
V noci mě budila jejich protestující těla bez hlavy
vykuchaná a stažená z kůže
„Tam dole pomlouvají nás” říká básník
„Možná si v lednici ještě pochutnají na kompotě”
chtěl jsem mu snad tehdy odpovědět

ZASTAVENÍ ŠESTÉ

Po deseti až patnácti letech života ozve se neúprosné volání rodu a úhoři se vydávají na poslední cestu zpět do místa svého narození. Kruh se uzavírá. Žádnému úhořovi z našich vod však není dáno tento životní cyklus přirozeně dokončit. Puzena rozmnožovacím instinktem končí velká část z nich hned na počátku své cesty v turbínách hydroelektráren. V řekách pod přehradami pak můžeme spatřit jen jejich rozsekaná těla, z nichž pomalu uniká život rodičů i jejich potomků.

Možná už k tomu vážně nemáme co říct
(Člověk je přece ta nejzbytečnější emoce
říká nadaný skeptik)
Ale snad tedy ještě zastavení poslední:

To léto brali na jezeře sami půlmetroví
dobří leda tak k zavázání bot
S ním jsem se potkal až na podzim
kdy jsem dole na řece mával umělou jepicí
nad hlavami nedočkavých tloušťů
Dříve byl jeden a měl možná metr
Teď však byli dva –
dva stejně dlouhé vagóny
poháněné lokomotivou vyhasínajících očí
Řez to byl chirurgicky čistý –

oba kusy spojoval jen zkrabatělý cípek kůže u kloaky
Život visící méně než na vlásku
méně než na vlasečnici
protože v úhoří kůži jsem se krve nikdy nedořezal...
Stál v tišině u břehu mimo hlavní proud
s hlavou však stále natočenou k vývařišti pod hrází
Poslední uhlíky spáleného koksů doutnaly v těch unavených očích
marně pohánějících stydnoucí tělo proti proudu řeky
(snad viděly už rozostřeně –
a tedy dvojmo –
Hérakleitův prám)
Chtěl jsem mu vložit na oči lístky jitrocele
jako to dělávali staří rybáři kaprům
aby se tak nevzpouzeli před popravou
Otočil jsem se však směrem k městu
jako bych už nikdy neměl zapomenout
že tenkrát v létě mě do krve pokousala
uříznutá hadí hlava

Člověk je ta nejzbytečnější emoce
Možná však na místě toho posledního zastavení
přece jen zakořenil bílý vodní květ
živící se jeho masem a tukem gonád

VLASTENECKÁ ŠKOLA

prostředkem školy se táhlo mrtvé řečiště
bezbarvých mramorových chodeb
brodili jsme se suchem
na dobrém břehu stály s učiteli legionářské děti
na špatném břehu ta co brala ta co opakovala
ta co měla jenom maminku a ostatní
brodili jsme se suchem
bez ohledu na lijavce a sněhové vločky za okny
na jejichž rámech nikdy nevisela
punčocha pro Mikuláše
jimiž živá duše hvězdy nespátřila
pan ředitel Vorel
držel v drápech
rakouskou hydru
s paní učitelkou Vorlovou
jsme stavěly oltáře na národní svátky
na nezdobených zdech určitě ne
ani za šedými dveřmi kabinetů
ani v přeplněných třídách
nýbrž pod řídkými keříky procházecího dvora
se schovávala slavením ustrašená
vyvoláváním vyplašená
sirota Naševlast

CIZINA

v městě před vchodem do našeho bytu
už je cizina
není co zasadit
není co vyhrabat
není co utrhnout
k čemu přivonět
kde se usadit
kam se podívat
pod asfaltem pohřbení střevlíci
ukamenován rehek rezekvítek
utlačen rozrazil zasypán hraboš
v městě před vchodem do našeho bytu
veřejné popraviště
je cizina

PEVNOST

silný statek pod troskami hradu Lipnice
žoldnéře nepotřeboval k obhajobě
maškaráda podél opevnění dvora
stádo dědových nadávek klusalo
býk s prasetem spratci zbujníci
čeládka líná a kluk všivá
zaháněli nepřítele na hony

roky vzrůstala v lastuře perla
vlastnictví dědy měřené dlaní
výměra na níž zápolili
strýček i teta bratrance moji
v zápase společně vyhrávali
západy slunce krvavý tolar

silný statek pod troskami hradu Lipnice
žoldnéře nepotřeboval k obhajobě
hlídky dědovy v hvozdu rozsety
kozáci s širáky křemeňáci s čepicí
lebka pýchavky za šera na louce strašila
alej dubů na stráži kolem zahrady
zaháněli nepřítele na hony

v prostorné komnatě pro všechny přítomné
na dvoře lípa včelám báji vyprávěla
že děda své srdce za základní kámen dal
a po leta vyznání lásky skládal

JÍZVA

dojděte pro pivo pospěšte pospěšte
lokomotiva dělníků s očima na stopkách
posupí proti nám k závodní kantýně
zajede střepiny klíčící barevně
ve sklárně na dvoře hledáme spěcháme
Gertička upadla ve struzce do černě
jízva ti zůstane nermuť se nermuť se
už kvetou střepiny na rmutu továrny

NETŘESK V KAMENÍ

násep kolem mne šíří můj původ
z kamení kamení
hrad hrdý hradbou obehnaný
z kamení kamení
podoba moje v přátelích hyne
kamení kamení
holátka slov mých neokřídlená
z kamení kamení
neotesaná
z kamení kamení
s poselstvím nevzlétnou
kamení kamení
stokrát pošlapané
kamení kamení
lhostejné chodníky mě vodí
kamení kamení
šlépěje neotiskuje
kamení kamení
s šlapkou se nesnoubí
kamení kamení
jenom skulinami
v kamení kamení
zdvíhá ruce netřesk dužnaté batole
drtí kamení

KMÍN

doma jsme byli kde bylo zadarmo
kde jsme nebydleli jen tam za dědou jezdili
kde se rodiče nepřeli starosti neměli
kde zavařovala Anička
na dlouhých stopkách jablíčka a háčkovala
rokokové panny s krinolínou
do ložnice stály z obou stran zrcadla
strýc Milouš Novák z Loukova
navnadil okounům kdysi
Hedvika Veselská krasavice a její bratr
Ladislav nejlépe ze všech v mládí tančili
jejich nejmladší sestra Helena byla louda
tak dlouho šněrovala boty
až přišla pozdě do školy
na palouku jejich rostl kmín
naši šetřili sbírala jsem
do plátěného pytlíčku byl zadarmo
ubývalo starostí myslela jsem tehdy
kdybychom tady bydleli
naši už by se asi nepřeli

DVAADVACÁTÉ STĚHOVÁNÍ

na dně potoka oblázky pestrobarevné
jaké jsem kdysi posbírala na mořském břehu
v New Yorku
schovala do černé krabice od bonbónů Black Magic
které kupoval Leon v Pijexu
a rozdala je paní Fabiny před naším dvaadvacátým
stěhováním
aby bylo méně krámy obtíženo
aby nebylo tak těžké

GERTRUDA GRUBEROVÁ-GOEPFERTOVÁ, výtvarnice, básnířka a prozaička, se narodila 16. 4. 1924 v Janštýně u Jihlavy. Maturovala v roce 1943 na gymnasiu v Kyjově, 11. 11. 1944 se provdala za Lea Grubera, do roku 1945 byla totálně nasazena v kyjovské sklárně. Po válce studovala na UMPRUM v Praze (1946–1949), nejdříve v ateliéru Františka Tichého, poté u Antonína Strnadela. V roce 1949 získala prázdninové stipendium na litografickou praxi v Curychu. Do Československa se tehdy již nevrátila a společně s manželem Leo Gruberem, který uprchl z Čech, se přestěhovala do Francie. V Paříži nastoupila na Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts. V roce 1952 odešla do Mnichova, kde její manžel pracoval jako redaktor v Rádiu Svobodná Evropa. Od roku 1979 žila v bavorském Rosenheimu, kde také letos 30. července zemřela.

ŽIDENICKÁ

Jak se máš?

ptají se

a já většinou odpovídám:

Mám se dobře ale špatně to snáším

či přímo rozvíjím teorii

permanentního existenciálního třesku

neboli jak je proti archetypální podstatě básníka

milovat sochy s nezkaženým chrupem

a tedy se mám lahodně blbě

A vybavuju si (tak nějak to řekl

nebo určitě aspoň myslel svatý Bohumil

po otčímovi Hrabal)

že jedinou povinností spisovatele

je přijímat všechny žaly světa uvnitř své duše

jako pneumatický kondenzátor bolesti

a proto ta holčička

jíž bodrý tatínek právě zpytuje hymen

asi jen proto

aby při kastraci mých i svých citů

jednou ta holčička napsala

že polibek daný novému milenci chutná vždy hořce

jako políbení otce v době

kdy matka byla na noční –

ta holčička to jsem já

a ta čuba jíž z čumáku toužebně větřícího člověčinu

právě nadělali čevabčiči –

ta čuba to jsem já

a hektolitry neodstředované krve

chlemtám jak zteplalý pivo z žebrácké bandasky

pod plastikou plechového Krista

jemuž z hřebů stéká řeka rzi

jak by řekl

nebo snad aspoň myslel

ten milovník koček živených zabijačkovým prejtem

Ale já teď vidím našeho kocoura Cassiuse

jak si za dveřmi hraje s malou myškou

sekne po ní packou

ale ta malá se nedá

staví se na zadní

a šermuje předníma nožkami:

udatný borec musí váhy

vržený před mého Muhammada Alího

před mé křesťany a před mé lvy

tam kousek od zdi hlodavčích nářků

v patách Židovského hřbitova
A já škůdce teprve teď vstupuji do tohoto příběhu
škrtám malý krucifix v oltécké Knize osudu
a zachraňuji tu statečnou myšku
– obětinu pro Boha – jaguára
– odnáším ji na lopatce udivenému
kocourovi od večere
a vypouštím do předzahrádky –
pumpující srdce sval trhá ten hrudní košík
z kůstek lepenkových –
a já se směju
a leckdy budím ze spaní

SEN V MODRÉ

Je to jezero
ronící lesklé modré slzy
V jezeře krásné modré ryby
jako kuličky rtuti polykají tu sladkou sůl
a jejich žábra –
kouzelná čerpadla srdcí
filtrují ten hašený kyslík morového vzduchu
a unikavě mlčí

Kousek za jezerem stojí dům –
rybářská bašta
V něm mladý Serjoža Jesenin
ten básník modrých ohňů
v modrém cigaretovém dýmu
vyhlíží Isadoru – svou zlatou rybku

Za mlžnou clonou prokouřených záclon
o pár let dál
v leningradském bytě
modrý jazyk
modrá strangulační rýha
hematom pod okem
Prý se jim oběsil
ten modrý básník
ale hovno
odrovnala ho sama
ta rudá svoloň
ta čeládka jateční co svačí s masařkami
jako Isaaka Babela
Osipa Mandelštama Marinu Cvětajevovou
A jejich Maxim... ale kdo ví
kolik vůbec plave hořké žluči
té hluché mordě v rybí polévce uše...

On na ně stihl vypláznout modrý jazyk
a jeho oči – už dávno vyhořelý len –
jen vybouleně mlčí

• • •

Za dusivou clonou radiačních mlh
o sto let dál uprostřed jezera
je jich tu všude jak nadržенých bakterií –
na jeden milion v jednom mililitru vody
Hodují na kostřičkách ryb
a dostali i mě
protože jim dnes platím
těm žoldákům paleolitu
co vymírajíce se množí plevelením
platím jim svojí somnambulní pozorností
svými (dosud) pětačtyřiceti verši v pětačtyřiceti vteřinách REM spánku
zatímco rozzuřený měsíc pálí rybářskou baštu
a modré ryby umírají v letu...

V té (snad) osmačtyřicáté se probouzím
Lesní požár už jen doutná a chladne
jako noc v uhlících mravenišť hvězd
i notebook na mém břichu doutná a chladne –
tlama spícího draka
co nechrlí už kouzelné novinky
o zlaté rybce žvýkající rudodřev
a toxické chalupy dusící jezero
houbovitou buničinou páchnoucí machorkou
co si nezaslouží
jediné povzdechnutí
jediný hlt modrého vína z mých plicních sklípků
i ony už mlčí
a jen jejich pohůnci –
raci s morem na páteři
v dálce dál klaní se slunci
které vykroužilo tmu

(ÚNOR 2014)

STARÉ A NOVÉ SNY

RUSKEJ SEN

(24. 2. 2003, 04.35)

Přímo v životě jsme hráli nějakou klasiku. Ruskou. Asi Čechov, nebo podobně. Zdál se mi i sen. Když jsem z něj vystřízlivěl, na čísi výzvu jsem sáhl do potemnělého kouta baru a vytáhl jsem na světlo boží upejpavou a na první pohled nezajímavou Olgu. Hrála hudba. Něco od Romy Dubinnikova. Bruneta Olga to na jevišti rozpálila. Po děkovačkách mi pak byla vděčná a tak svítila krásou, že jsem zůstal úplně mimo hru.

MARKÉTA

(7. 7. 2005, 08.50)

V noci se mi o ní zdálo. Spali jsme v zanedbaném rozpadavém baráku – asi chatě pro rekreační účely. Odehrávala se tu nějaká konference či seminář. Na pár dní. Nevěděl jsem, že přijede, najednou se po ránu objevila. Sedla si na sousední postel. Zbyli jsme tu sami. Osazenstvo šlo před chvílí na snídani. Mlčela, já taky. Pak jsem řekl: „Musím na záchod.“ Když jsem vyrazil ze dveří na chodbu, začala se mi motat hlava, připadal jsem si ještě neprobuzený, rozespálý, a nešlo s tím stavem nic dělat. Všichni už zřejmě z domu vypadli, ale věděl jsem, že Alenka na mě čeká někde dole pod schody. Cesta zpátky byla strašná. Závrať, ona to snad nebyla závrať – nemohl jsem jít kupředu, nějaká hrozná gravitace mi v tom bránila. Postupoval jsem po krůčcích, ochromený, přitahoval se za kliky dveří a niky ve zdech, jako by mě víchř chtěl sfouknout ze stěny hory. Konečně jsem se dostal do pokoje. Za dveřmi nervózní klid, fyzicky se mi však ulevilo. Markéta si zapalovala cigaretu. Vyčerpaný jsem ulehl a položil jí hlavu do klína. Začala ona: „Víš, nechtěla jsem tě opustit, doted' si to vyčítám.“ „Vždyť to bylo přeci naopak?!“ řekl jsem a pokoušel se škrtnout sirkou. „A... ono se naprosto nic nezměnilo,“ dodal jsem mysle na to, že ji asi raním. „Je to stejné jako dříve, nemůžu ji opustit, i kvůli Anně... I kdybych nakrásně chtěl.“ Objal jsem ji a vzápětí pustil. Najednou jsem nevěděl, jestli chci, aby si všimla, že mám erekci. Seděli jsme vedle sebe na kraji postele a mlčky kouřili.

PSÍ VÍNO

(13. 1. 2006, 07.10)

Na májové veselici komunistické mládeže někde na Valašsku koukám, nějaké dvě roby-komsomolky si prohlížejí Psí víno. Ptám se jich, jestli se jim líbí, a ony že vůbec – vždyť je to strašné, číst se to nedá a ani tomu nejde rozumět.

PUNKVA

(13. 1. 2006, 07.10)

S Jardou Kovandou si prohlížíme starší, mně neznámé číslo Psího vína a nalézám tam sebe. Na prostřední dvoustraně dělám rozhovor s Romanem Ludvou v jeskyni, asi Punkevní, všude samá voda, a zatímco civilně oblečený Roman mne pozoruje a chechtá se z kraje stránky, já, dokonce grafikem multiplikovaný do tří kusů, se v Punkvě ráchám jen tak v proužkovém pyžamu, dělám opičky pro fotografa a chodím po hořícím textu – bílém na černém pozadí chabě osvětlené jeskyně. Písmena jsou opravdu zapálena a v jednom místě strofa hoří plamenem, nevím, jak se to tomu grafikovi povedlo. Jsou to ovšem Kovandovy verše.

TIBET

(červen 2006)

Slezli jsme s přáteli z hor a na nádražičku narazili na vlak a v něm hodlali nalézt místo. Procpávali jsme se vagóny plnými štěbetajících Tibeťanů, občas to brali venkem, a naše skupinka se rozpadla. Sám jsem dorazil do posledního vagónu a s úlevou přijal místo vedle nějakých domorodců. Složil jsem batoh, foťák, deníček a tužku a šel se ještě mrknout ven, v kolik to vlastně jede. Vystrčil jsem nos z vlaku a oněměl. Vagón tu stojí samotný, v dáli mizí souprava s kamarády. Výpravčí zrovna píská k odjezdu – na opačnou stranu. Vyházel jsem věci z okýnka a vyskočil.

Stojím na nástupišti a zoufale se rozhlížím. Nevím, kde jsem, nemám mapu, neumím jazyk.

„Where am I?“ křičím na šikmookou výpravčí. Pokrčila jen rameny.

WOJTYLA?

(červen 2006)

Papež přijel a zůstával u nás celý večer. Při prvním pokusu vyfotit ho se mi zasekl foťák. Opravil jsem jej a zkusil to znovu – se stejným výsledkem. Pak ještě jednou. A znovu. Byl jsem rozčarovaný, ale nešlo to. A to jsem dokonce byl u papežovy hygieny. Usmíval se na sebe a na nás v zrcadle, oděn pouze do kusu látky kolem beder, oplachoval se, čistil si bílé zuby... foťák se zasekl. Papež oděný do jeansů s laclem... zasekl se. Bylo by snadnější ho zabít než vyfotit. Papež se změnil v Matku Terezu... zase. Papež změněný v Matku Terezu se mění v Indíru Gándhiovou, poslední marný pokus. Indíra mi naznačila, že už toho bylo dost, abych už zmizel, a během mého koktání, jak mě to mrzí, že se to nepovedlo, se změnila v úplně jinou, obyčejnou, nezajímavou ženskou.

KURVA

(29. 10. 2010, 07.15)

Zdálo se mi, že mne sbalila kurva. Oslovila mě po jakémisi koncertě. Zprvu jsem myslel, že mě chce okrást, ale natolik mě lákalo dobrodružství té situace, že jsem s ní táhl do pár barů. Opili jsme se a já chodil v jejích lodičkách a klobouku, svoje boty jsem někde nechal. Na konci noční anabáze jsem zjistil, že se musím z nějakého už nejasného důvodu stavit za svou ženou v posledním patře mrakodrapu, kde pracovala. Děvče prý že mě počká dole v recepci. Nechápu, jak jsem maskoval boty a schovával klobouk, debata s ženou se protáhla, ač jsem se ji pokoušel ukončit. Byl jsem nervózní, bál jsem se, že třeba moje nová známost přijede nahoru, nebo vyvede nějakou jinou nepředloženost. Anebo že vezme kramle

a z předpokládaného pokračování nebude nic. Žena pak pravila, že za chvíli končí. Hlavně ji nesmí zvěřit, natož vidět, pomyslel jsem si, na něco se nakonec vymluvil a jel výtahem dolů v obavě, že tam už kocourek nebude, že to vzdala. V recepci-vrátnici jsem ji našel sedící na schodech do prvního patra, unavenou, schlíplou, se smutnými očima. Ta tam byla divokost, jež mě rajcovala celý večer. Strašně si přála, abych ji doprovodil domů, prý potřebuje, aby s ní někdo jen tak byl. A já se najednou musel vymlouvat, že to nejde, a nakonec jsem přiznal, že tu asi za chvíli bude moje žena. Řekla, že půjde, jen když půjdu s ní. Musel jsem odmítnout. Najednou jsem se styděl. Přivinul jsem ji k sobě a omlouval se. Teď ve mně vzbuzovala úplně jiný zájem než prve. Libido ustoupilo něze a já ji poprvé – a jedinkrát – políbil a poslal definitivně domů s tím, že se neloučíme navždy a že ji rád kdykoli uvidím. Odešla. Zůstal jsem se zmatkem v hlavě, s lodičkama a kloboučkem v recepci a čekal, kdy se objeví ve výtahových dveřích světlo.

SVATBA

(srpen 2014)

Zdálo se mi, že jsem potkal Markétu. Po dlouhé době. Byla s partou přátel a se svým nastávajícím na výletě. Ten její byl rozpačitý, já ostatně taky. S Markétou jsme prohodili pár slov a rozloučili se. Po čase mi dala vědět, že by chtěla, abych přišel na její svatbu. A hned druhý den přijela i s celou rodinou. My zrovna přicestovali z ciziny, od moře, všude nepořádek jako u cikánů. Její rodiče mě přesvědčovali, abych na svatbě sehrál roličku v únosové scéně s jedním z jejich kamarádů. Řekl jsem jim, že na divadlo je u nás moje žena. Nijak mě nenutili, jen pak jakoby nic prohodili, že Markéta bude už mít termín. Matka mi dala dárek – sbírku perleťových knoflíků po babičce. Přijal jsem je a neurčitě přislíbil, že na svatbu přijdu a udělám, co chtějí, pokud to budu umět. Ukázal jsem jim pak svou sbírku – mořské mušle s perletí, ze kterých se takové knoflíky dělají. Nezdálo se, že by je zaujala. Konečně jsem se podíval na Markétu, opravdu byla těhotná. Nejprve jsem zapátral v paměti, ale usoudil jsem, že přes těch několik let to nemůže být moje. Šel jsem za ní. Objal jsem ji a dlouho jsme stáli tváří v tvář a beze slov si povídali. O všem. Najednou jsem přestal cítit to její břicho. Stáli jsme tam jako kdysi. Všichni ostatní se pomalu vytráceli, jeden po druhém mizeli. Když jsme si řekli všechno, uvolnili jsme objetí a Markéta zmizela taky.

SVATBA 2

(25. 10. 2014)

Zdálo se mi, že se mám ženit. Nevěsta byla mladinká a krásná, vypadali jsme jak pár z Coppolova Kmotra – Michael a ta Siciliánka. Jenže jsem si začal uvědomovat: Co Alenka? Vždyť jsem ženatý!... A přišlo mi to líto – obojí: To, že bych se měl vzdát té sicilské krásky, i to, že bych kvůli ní měl opustit Alenu. Byl jsem na vázkách. Situace se pak naštěstí vyřešila bez mého přičinění: Má snoubenka se proměnila v nehezkou ordinérní holku a pravila: „A nebylo by lepší se spolu jen vyspat? Proč se musím hnedka vdávat?“ A já na to, že na to ať zapomene.

Bob Hýsek | NA OKRAJ BLUDNÝCH KOŘENŮ

Na podzim roku 2013 vznikl na půdě Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci Ateliér uměleckého překladu, mezi jehož cíle patří publikace sborníků tvořených i studentskými překlady, pořádání praktických překladových seminářů, ale třeba také překladový servis pro české autory vystupující v zahraničí, jejichž básně a povídky převádějí naši studenti zdarma pod vedením zkušených překladatelů do angličtiny a výhledově i dalších jazyků.

Prvním větším projektem je překlad současných slovanských básní pro sborník vycházející u příležitosti projektu Literatura a film bez hranic, nazvaný Bludné kořeny / Wayward Roots. Stejnomeného semináře, vedeného českými básníky a překladateli Petrem Borkovcem, Lenkou Kuhar Daňhelovou, Josefem Mlejnkem, Franciszkem Nastulczykem a také Petrem Kuharem ze Slovinska, se zúčastnila třicítka studentů a doktorandů z olomoucké anglistiky a slavistiky, ostravské polonistiky a brněnské jehoslovanistiky. Nicméně zrovna následující verše jsou cizím peřím – díky iniciativě brněnských balkanistek nás oslovil profesor Ivan Dorovský a těmito příspěvky z děl makedonských básníků uzavřel naši kolekci básní ze všech slovanských zemí. (Výběr překladů z bulharštiny, polštiny a chorvatštiny přinese Herberk No 8. Pozn. Petr Pustoryj)

V rámci olomouckého Ateliéru uměleckého překladu dále se studenty připravujeme výbor současné skotské poezie v českém a slovenském překladu, k tisku se chystá sbírka povídek P. K. Dicka pro nakladatelství Argo, z šuplíku už dlouho trčí studentská antologie české milostné poezie v angličtině...

MAKEDONIE

Filip Kletnikov

KDYBYCH MOHL BURÁCET

... vrať mi nedořečené!

(ANTE POPOVSKI)

Kdybych mohl burácet,
zvolil bych si
oblohu
s hustými modrými mračny
a vždycky v podvečer
čekal bych na východ polibku
uvězněného uprostřed noci
v zorníčkách toho zamilovaného chlapce,
který se prochází podél řeky.
A burácel bych.

Kdybych mohl burácet,
hřměl bych nad strašpytly,

kteří každou noc
ve svých postelích se zachumlají
a chvějí se,
aby se probudili
odvážní a zakalení do nového dne,
hřměl bych nikoli nad zbohatlíky a supy,
nýbrž nad chudými,
utlačovanými
a bez práva vyvolat povstání,
nad Makedonci bych hřměl,
aby si pamatovali své jméno,
hřměl bych nad mučedníky,
aby uslyšeli dunění
Božích slz,
nad osamělým kamenem bych hřměl
uprostřed noční bouře,
abych odzpíval ukolébavku jiskře,
která kajícně mrzne uprostřed žuly
jako mnich ve své cele –
že se jí nepodařilo
přinést oheň
právě zesnulému tulákovi.
Nad jeho polštářem bych hřměl
a jeho nedospaným spánkem bych protkal
zemi i nebesa tak,
aby jedni ani druhí
nevěděli,
zda jsou to vřelé polibky,
nebo kovové pečeti.

A pak, dříve než sám padnu,
jsa protkán
modrým světlem,
oploď bych tužku
a nově bych nutil umělce,
aby zpívali:
o strašpytlech,
o utlačovaných,
o chudých,
o bezprávných,
o Makedoncích,
o jiskrách a tulácích.

...

Kdybych mohl burácet,
možná bych chtěl být
(třeba jen na chvíli)
oním básníkem,
který ve své tiché pracovně
malým kouskem tužky
poslouchá blesky,
ty překladatele ticha,

jak kutálejí
nedořečené
mezi oblohou a zemí.

FILIP KLETNIKOV (nar. 4. června 1984 ve Skopji). Na skopské univerzitě vystudoval německý jazyk a literaturu. Píše verše, povídky a eseje. Vydal básnické sbírky *Někde mezi* (2007, *Nekade pomegju*) a *Křídlo a žádný let* (2011, *Krilo i neprelet*). Některé jeho básně vyšly v domácích i zahraničních antologiích a literárních časopisech. Je členem Spolku makedonských spisovatelů. Překládá z němčiny.

Zvonko Taneski

KONEC TAJEMSTVÍ

Jsem zamilován do makedonského folkloru,
v něm se čeká až do smrti.

Budu čekat sto let
a každý den bude červen
a ty budeš dávat pozor,
aby ostatní usnuli
dříve než my, abys mi mohla vyprávět
o svých synech a já tobě o svých dcerách
a o dvou perských kočkách s velkými chlupatými ohony.

Budu čekat sto let,
déle už ne.

MILOVÁNÍ PO OPOJNÉ NOCI

Ráno si umyjeme zuby
a budeme dlouho stát před zrcadlem s pěnou v ústech
budeme ochutnávat vlastní zahanbení
Ráno se mne pouze zeptáš kam jsi položila hodinky a já tě poprosím
abys zapnula rádio
hlasatel ranních zpráv nás poinformuje o tisících studentů
kteří odjeli domů na svátek
a takticky pomlčí o naší poslední noci v moderních kolejích

Ráno se budeme cítit příliš opuštění a vyjdeme ven
do hlučných ulic
a budeme se prohrabávat v kapsách a hledat ztracený čas a platnou jízdenku

vítr zafouká prázdnýma rukama
jako nezaměstnaný pošťák a radostně sfoukne
zmuchlaný lístek s narychlo napsanou nepotřebnou adresou
a bude tak nepříjemné se s tebou rozloučit a opřít se o studené okno v autobusu
a mlčet
nyní však moc mluvíme
hrdlem nám projdou všelijaká uznání
stejně snadno jako štamprlata
a slova se nám zauzluží
a budeme odlétat někam vzhůru
aniž pocítíme
že odtud tvoříme nového člověka

ZVONKO TANESKI (nar. 12. března 1980 v Kičevu), univerzitní profesor. Je autorem pěti básnických sbírek: *Otevřené dveře* (1995, *Otvoreni vrati*), *Sbor shnilého listí* (2000, *Chorot na gnilite lisja*), *Hřbet* (2003, *Srt*), *Čokoláda v portfoliu* (2010, *Čokolada vo portfolio*), *Něhy bez záručního listu* (2012, *Nežnosti bez garanten list*), *tří vědeckých monografií a mnoha desítek jazykových, literárněvědných a kulturologických studií a také několika knih překladů ze slovenštiny. Je členem Klubu nezávislých slovenských spisovatelů a čestným členem slovenského PEN-klubu.*

Petre M. Andreevski

OBLÉ TVARY

Kulaté jsou tvoje oči a místa,
odkud se na mne díváš
a řídíš moje pohyby.

Oblá jsou tvoje ústa,
která zdaňují slova
a proslavují úsměv.

Oblá jsou tvá ramena
a oblá je tvá šíje,
jež je jediné lešení,
z něhož lze vidět celou vlast.

Oblá jsou tvá prsa,
která jsou jak rozhoupané zvonice
a zbraně v pohotovosti.

Oblé jsou tvé bradavky
a sladké voštiny v nich
a také zdroj mléka,
první dotek s potravou.

Oblé jsou tvé boky,
jež se kulatí do šířky
a rovnoměrně se zas vracejí.

Oblý je tvůj kříž a vítr,
jenž se kolem něj točí
jako Země kolem své osy,
jako příze kolem vřetena.

Oblý je tvůj pupek,
jenž je jizvou zrození
a vzpomínkou na bod,
v němž začal život.

Oblá jsou tvá stehna,
od nichž se odráží světlo,
jež je jediným okénkem
do tmy i do přítomnosti.

Oblá jsou tvá kolena,
od nichž očekávám, že ke mně promluví,
a oblé jsou tvé paty,
jež tě oddělují od země.

Oblé je tvé objetí,
když mě miluješ, když tě miluji,
a oblá je tvá slza,
když se se mnou loučíš.

Kulatý je stůl,
u něhož obědváš a večeříš,
a také chléb a nádobí
jsou kulaté jak stůl.

Kulaté je jablko,
které uctíváš svými ústy
a kulatá je duha
v melounu, který krájíš.

Oblá je voda,
kterou nabíráš do hrstí,
a voda, která ti ustupuje
a pomáhá ti se očistit.

Oblé je také semeno,
které sázíš na poli,
a oblá je cesta dolů,
po níž sestupují jeho kořínky.

Kulaté je slunce a slunečnice,
které vychází kvůli tobě,

kvůli tvým oblým tvarům,
bez nichž bych neměl kam se dívat.

PETRE M. ANDREEVSKI (nar. 19. 7. 1934–2006), makedonský prozaik, básník a dramatik, překladatel, akademik. Je autorem téměř dvou desítek sbírek, úspěšných dramát a překladů. Sbírka *Denicie* (1968) byla přijata čtenáři i kritikou velmi pozitivně. Byla to totiž druhá ucelená sbírka milostné poezie v poválečné makedonské literatuře. Některé jeho sbírky ukazují na jeho sepětí s lidově slovesnou tradicí. Úspěch sklídila jeho sbírka veršů pro děti *Bumtarata* (1982). První makedonský román s tematikou 1. světové války *Pýr* (1980) je zralé dílo, které rozvíjí osobní a rodinné drama, na jehož pozadí se promítají osudové otázky národního společenství.

Ivan Antonovski

POSELSTVÍ PSOVI

Hej, ty tuláku
se zkrvavenou nohou,
který kráčíš vedle katafalku
mých předků
a utíkáš přede mnou,
když jdu za nimi,
hledíš na mne smutně
a zastavuješ se ze soucitu,
abych neplakal sám,
nezastavuj se, nečekej...
Jdi!

Jdi tam,
kde vůně čerstvé hlíny
po větru tě volá, a čekej vedle brázdy,
v níž leží siluety
zbarvené barvou smutku.
V příštím okamžiku
tam spatříš
průvod lidí
oblečených v bílém.
Ponesou prapor,
na němž bude
rozpůlené jablko.
Vtom uslyšíš vřískot,
ovšem nikoli vřískot pláče,
nýbrž jejich píšťaly,
zhotovené ze dřeva ořechu,
který je můj vrstevník.

Lidé budou zpívat
a tančit,
protože jeden jejich blízký
bude se podruhé ženit se svou matkou.
A před nimi
ucítíš mě,
ale ne abys štěkal a vrčel
– nechej mě v klidu tonout,
neboť se svým dědečkem
teprve tehdy
poprvé se setkám.

Až nastane noc,
vyhledej místo,
kde spočine tvé tělo
– natáhni se tam,
kde je země nejměkčí, a tam počkej
několik chladných let.
A když tě hlad
bude zuřivě budit,
abys sáhl
po svém stínu,
začni pod ním kopat
– svými tlapami,
v otrávené kolébce
nalezněš svou spásu.

Dokud můžeš,
vražedně hlodej
a nezastavuj se z lítosti
– vysaj veškerou dřev,
která má chuť života
a vůni nedořečeného,
a ucítíš,
jak jakási toulavá duše
v tvém těle
nachází nový domov,
a zřekneš se
svého rodu.

Pak nezůstávej tam
a nebuď němý –
jdi ke svému novému rodu,
připomeň mu svou příslušnost
a slavnostně ohlas nové vzkříšení.
Svým štěkotem
možná hryzneš něčí svědomí –
náhodně zatoulané na stejných stezkách.

TRIPTYCH O ZNIČENÍ

1.

Všichni bílí holubi
leží mrtví na náměstí
vaší svobody.

Proto teď
pouze černí jestřábi létají
kolem mého okna
otočeného na východ.

2.

Veškeré stoleté víno
vypili jste již dávno,
když jste oslavovali své vítězství.

Proto teď
pouze lidská krev crčí
z vašich sudů
ukrytých ve sklepech pekla.

3.

Hřbitovy jsou zorané
a vaše semeno je zaseté.
Vyrostl však jen plevel.

Proto teď
pouze bezvědomé živé mrtvoly
krácejí bludištěm
vaší beznaděje.

IVAN ANTONOVSKI (nar. 30. července 1990 ve Skopji). Zatím vydal básnické sbírky *Dětské myšlenky* (1999, *Detski misli*), *Dětské přátelství* (2000, *Detsko prijatelstvo*), *Dětská vykročení* (2001, *Detski isčekori*), *Chvění přírody* (2002, *Treperenja na prirodata*), *Když jsem tě prosil, abys vyrostl* (2007 a 2008, *Koga te molev da porasneš*) a *Výkřiky z nevykopaného hrobu* (2012 a 2013, *Krikovi od neiskopan grob*) a sbírku próz v makedonštině a angličtině *Velkým okem Velké Británie* (2005, *Niz golemoto oko na Velika Britanija*). Jeho verše vyšly knižně v překladu také bulharsky a srbsky. Jednotlivé básně byly v překladu publikovány v několika jazycích (turecky, ukrajinsky, albánsky aj.) v různých antologiích. Zabývá se rovněž překladem umělecké literatury. Spolu s Vesnou Mojsosovou-Čepiševskou uspořádal antologii *Veterot nosi ubavo vreme* (2012, *Vítr přináší hezké počasí*). Je členem Spolku makedonských spisovatelů a Svazu makedonských literárních překladatelů.

(Přeložil IVAN DOROVSKÝ)

DVĚ RANÉ BÁSNĚ

CHVÍLE PŘÍMĚŘÍ

1

Aby se zapsalo první slovo
abys neslyšel druhou a třetí ozvěnu
úředníci nemají na cestu
piáno se nestěhuje
Všechno vězí v bouřce která vchází nejdřív na nádraží

2

Aby bylo vidět zvednutý praporek
i hlavu klesající
únavou
lesy se rozplétají stromy se zužitkují
hajní dostávají dovolenou
Až jednoho potkáš nezapomeň pozdravit

3

Krev byla prolita
Mezi příští a další pokolení
už se nevejde škůdce
Jednou vlajkou zdravím soumrak za plotem
druhou slunce ochablé při třetím infarktu
Ale ta je čtyřikrát menší

4

Přeplutí oceánu je maličkost
pro gumové děti souseda bednáře
Rozhazuje zbylé hobliny do světových stran
ale co jeho pudlák
trvá na svém
zůstává za obrazem
Hořící koudel se mění v klubko provázku

5

Nikdo nepozdraví
a léta plynou
Večerní křik o pomstu
bez odezvy ve ztrnulých houštinách
Jedno vynechání paměti
jedno bílé místo
a je porušeno celé náměstí

6

Pod prapory vlasteneckých nedělí
ve větru loňských cyklistů
mraky se znovu kupí
Ani pod společným zmoklým kloboukem
láska však netrvá věčně

7

Jak oslovit ticho aby se nepřerušil déšť
ani šití
Samotný střed

Snad odtud jde to slibné varování
tklivého tenoru jenž zní při dojení z pošty

(1960–1961)

POCHODĚŇ VYJMUTÁ ZE TMY

Bez jednoho klopýtnutí naslouchám
nehlučnému zvlnění stínů
vlasatice zítřejších par
falešný úsměv z jitřenky na jitřenku
Čekám a poznávám

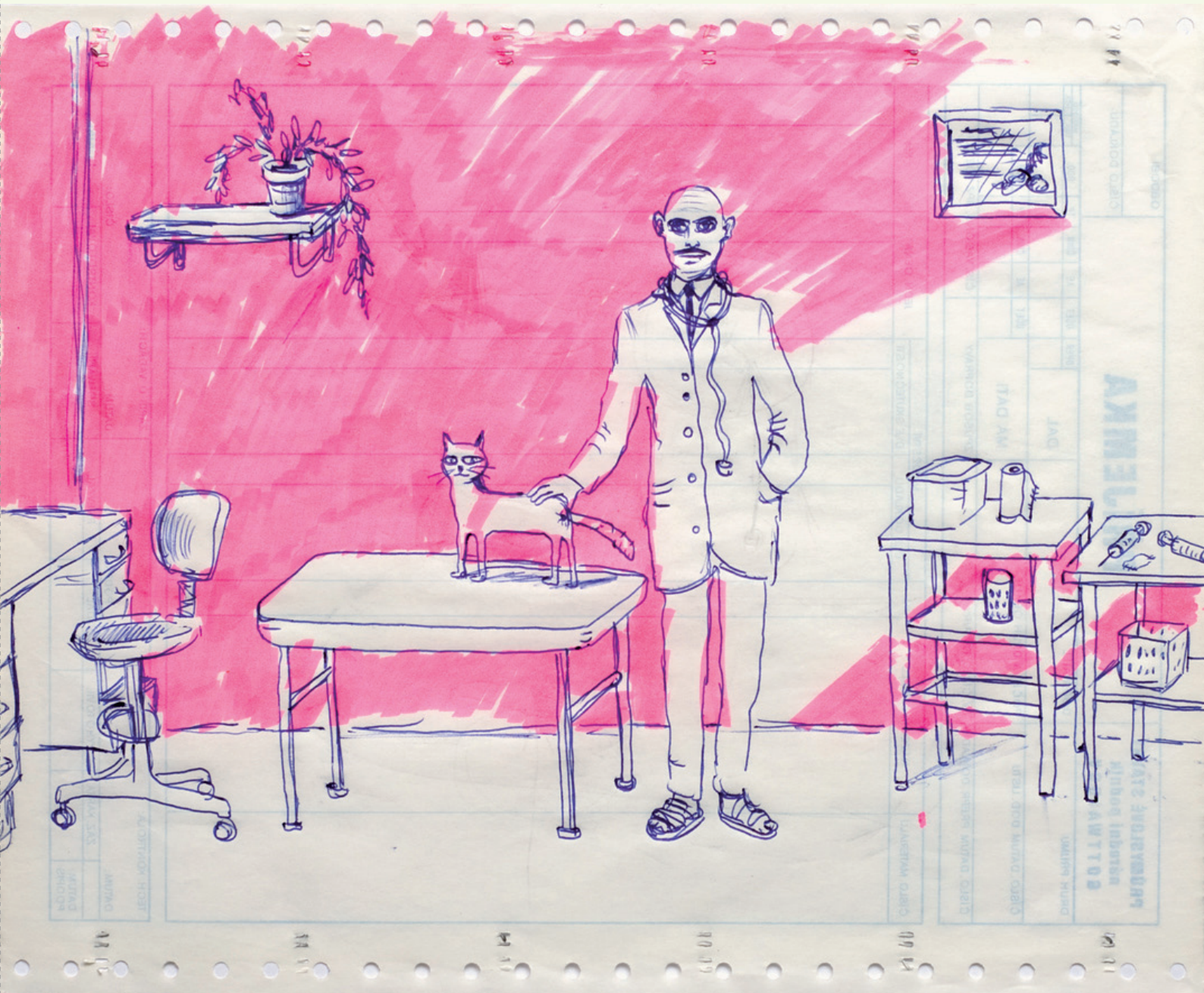
Řetěz sametových ozvěn z prošlých jar
tvořících znovu při každém dalším shluku
bílá místa na spáncích snu
Těch hebkých ztrát které jsme zaznamenali potmě
Zahrady za nočních přesunů jak nechávají v keřích barvu svých
doteků
poblíž majolikové ještěrky která usnula
Krab čísi erbovní moudrost se rozlézá do všech stran
rozeschlé srdce slyší
zevnitř

Kdyby bylo muzeum továrnou na varhany
kdybychom bloudili slepí milosrdnou mlhou
v dálce za hranicemi
neodbytné slovo se zmenšuje
Každý vrah až dosud zmizel ve městě
jen skončilo léto

I kov se probudí ze spánku
Neodkladné přísahy napříč nocí
začátek psí obojek chytám svá slova zpátky do úst
Najdete pak znovu šťastně ocel v pomlkách listí mezi novou
důležitou Hlavou
a starými dějinami
Hluk se opírá o vrata s touž silou s níž se vytrácí světlo
na ostrov němých filmů kde už je stín

Až se vzbudí strážníci aby řekli
Město se změnilo

(1960–1961)

Básník Milan Koch zemřel 18. listopadu 1974, před čtyřiceti lety. Bylo mu šestadvacet. Z času, který mu byl dopřán k pobytu na tomto světě, se v jeho poslední čtvrtině věnoval poezii. A to už je opravdu hodně málo času, Milan Koch nebyl zázračné dítě a nepsal už od svých třinácti či čtrnácti, jak se to někdy výjimečně stává. Psal ale intenzivně a zanechal po sobě pozoruhodné dílo. Dílo, které pořádal jen rámcově a které se vůbec nepokoušel vydat, a to ani v samizdatu. Jeho texty přepsala až po jeho smrti jeho žena Mirka, než si 18. června 1975, v den Milanova svátku, pustila plyn, aby odešla za tím, koho milovala víc než svůj život.

Milan Koch je z básníků, kteří promlouvají přes řeku času, a to především k básníkům. Se svými současníky se povětšinou míjel. S režimem, který tehdy vládnul, se nemínil vůbec bavit. A v tehdejší undergroundu byl jaksi mimo, nepohyboval se kolem žádných kapel, svoje texty nepředváděl při nějakých akcích. Psal, věnoval se tomu, šel si za tím. Nepracoval na společenském úspěchu, byť v dané komunitě. Ale ono je to v principu stejné jak v komunitě, tak v širší společnosti. Jeho dílo není to, které stojí a padá s osobní angažovaností autora, který své dílo prezentuje. A nebylo z tohoto důvodu napsáno, nýbrž pro poezii samu. A v ní trvá.

Po listopadu 1989 vyšly Milanu Kochovi dvě knížky, které jsou nějak obecněji dostupné. I když ta první z nich, Červená KarKULKA, se už pomalu také stává vzácností. Ta druhá, Hóra Láv, se dá koupit v knihkupectví Kalich, jinde spíš ne. Zájem o ni sice není široký, ale ta knížka stále znova zasahuje vždycky pár dorůstajících čtenářů z mladé generace, povícerokrát jsem se s tím setkal. Jakoby zapomenutá a stranou ležící poezie Milana Kocha tímto způsobem stále znova ožívá. A to díky sobě samé, tak jako Fénix povstává z vlastního popela a vzlétá někam, kam lidské oko nedokáže dohlédnout. Vnitřní básníkové oko, jaké měl Milan Koch, tam ale vidí.

Milan Koch

ŠEL JSEM ZA FANDOU

Šel jsem za Fandou
proti tomu byli ostatní nic
to se nedá popřít
hlavolamy dostaly svoji porážku
Odškodnění musí vzít jed
aby zůstalo čestné
Zničení národa si však každý
představuje jinak
Schéma náhod je hotovo
Život je vydrancován
Provazy zmatení posraly svou formu
Hulákadla zapřísahají velkomyslnou
duchaplnost pouličních světél
Všichni ti padlí andělé se smějí
zkazenělí strašní jedinci

hrají na flétnu
Z pootevřených okýnek taxiků
se valí zmrzlá pára
za chvíli uhodí hodiny
Prostřední je prostřední
mezanin rozbil svůj stan pod
Prvním patrem
Příležitost je trest
Sursum corda
po schodech do Čtvrtého patra
schodištěm řítí se schody
výtah frknul do oblak
dítě není člověk
žena nezná muže muž ženu
Šel jsem za Fandou
palec vyvolal zvonění za dveřmi
beru to na sebe
– – – Fanda nebyl doma

KDE JSI PONDĚLÍ?

Dácie s rukama spoutanýma za zády
sedí na hromadě domorodých zbraní
samet tváře šustí jí rytinami přitažlivosti
Prudké acetylenové světlo ošlehlo
krajský soud bílým hmyzem
Světla Nejvyššího
gladiátorovy oči nepotřebují povzbuzení
Anglické flotily vzdávají čest výstřely
usmrkaným králům zmizelého století
Duch masy se válí na hnoji
z oranžové píce
daně smrtí penězokazectvím
vládnoucí třídě se chvějou kolena
a národ pomalu kulhá za ní kulhá kovářskou výhní
dřevěné schodiště strašlivě vrže
pod kroky drůbeže
Cukr zůstane sladký pokud
jej gilotínové nůžky nezamění se solí
tamto pak je větší než toto menší
než tamto větší
dvojnásobné dvojnásobným dvojnásobného
V pondělí umírá nejvíce sněhuláků
zítra bude námořní bitva
kujný sifón podbuzení
neznamená že když mám z něčeho strach
že si toho něčeho mám nutně vážit
Kdo je z těch dvou ten třetí
satan předhodil sám sebe a neví kde je

Z propasti hrůzy zrodila se narkóza
jistý tajný plán nedozrál
Zákon o zachování energie má pokušení
nezachovat energii
proč je pondělí pondělím
a pravdou pravda
Brány logiky kosmických rozměrů
rozlouskly elektrickým šokem
lískový ořech smradu
Pod Mendělejevovou periodickou soustavou
prvků
leží zápalné šňůry
od živého masa do krve
od milého to nebolí
ptám se pondělí kdo jsi pondělí
a nicota vesmíru je lynčována
devíticásým karabáčem přízračného rozumu
krve vyhozené na nulátko azuru

OBCHODY OTEVÍRAJÍ V DEVĚT

Roleta byla vytažena
inventury jsou zrušeny
vše je skoro zadarmo
už se nekrade
jen loupí
Zašel jsem do papírnictví
stůj ve frontě školáku
„Co si budeš přát“
přání jsou nakažlivá
odborník neodborník
„Čím vám mohu posloužit“
chyt jsem prodavačku za slovo
Jedno zázračné plnicí pero
jedny omalovánky strýčka Klementa
jeden kalendář na rok 9999991
bílé nelinkované sešity v zelených deskách
metrák modrých propisovacích tužek
bílé křídly celou krabici bílých kříd osvěty
pár balíků čtverečkovaného papíru čtveráctvím
jeden zápisník pro věčnost
puste mě za pult
rozbijte kalamáře smrti
objednejte do tří neděl gumu na vzpomínky
Prodavačka mně podala účet
venku čekala revoluce
zaplatil jsem životem
zítra
obchody otvírají v devět

jen válka jim v tom může zabránit
když je pracovní klid
obchody v devět neotevírají
ale nebe je pořád otevřené
v nebi nejsou obchody

NEMOŽNÝ ČARODĚJ ČLOVĚK

Planá rostla švestka v dlažbě u přístavu,
vrabci se na ní milovali
a stařeny se pod ní schovávaly před
 sluncem –
tak dlouhou dokud nepřišli delegáti
a když přišli
poslanci ukázali do koruny švestce ... parte
Švestka zavzdychala, shodila listí a uschla.
Po valném zasedání
vzali sadaři tomahawk, nahmátli mrtvou tepnu
 a řáli

13 MINUT ŠUMAVSKÁ

Je nutno zrušit listí na stromech
první autobus jede ve čtyři čtyřicet
první směna ranní směna
Jedna houska v Parní pekárně stojí
osumdesát halířů
--:-- nedělám si naději že ji sním
když si ji nekoupím
nikdo mi housku zadarmo nedá
staré tvrdé olezlé plesnivé housky
to snad ano
První autobus jede ve Čtyři čtyřicet
teď je Čtyři dvacet devět
Čí ruce mě koupí
čí hlava mě koupí
čí nohy mě koupí
--:-- obloha je velká ale já jsem větší
svažený na tupo
svým vlastním viděním
Bůh nebyl nikdy vlastnictvím
houska ta ano
kdo ji vynalezl byl první
kdo ji koupil a snědl
pekáč to nebyl – – –
uběhly Dvě minuty
za hlavu hodím jehlu

nikdy ji nenajdu...
Pekař ji nenajde v housce
pekař má mouku a bude ji mít a budou
housky
nebudu nikdy pekařem protože za necelých
deset minut pojede autobus
který nebudu řídit
snad mě do té doby nic nepřejede
po ránu z flámu
jezdí plno dánů
houska s máslem by bodla
místo snídaně
to co mě nejvíce láká je postel
copak mně záleží na účtě
přejeté nohy nejsou žádná účta
mrzák je náhražka
také stáří
jako mládí
Nic nového na zastávce!
autobus by tu měl být za pět minut
minuta sem minuta tam... minuty
minuty strávené v rodině je manželství
ze vší síly zbude slabost
síla není setrvačnost
Plné talíře z večeře milují mučedníky
život je ukončen úderem sekery
jízdni řád tu zůstane na památku
houska není všechno
za mnou je zeď a dveře do baráku
První cestující vynalezl cestování
první černý pasažér nebyl černocho
a nebyl ještě dopaden
Rána se zašije, zašije se děvka,
zašije se dělník ale život
se nezašije protože smrt se nedá
zašít
stačí si zlomit ruku
Už vidím nějaký autobus – – –
je to on?
ale není to on
ted' je ve tmě
dýmající výfuky obklíčily lásku
chuť po lásce
Pět set milibarů
Autobus by tu už měl být
každou chvíli
kolik ted' nábojů přichází na svět?
tiše smrdí krásná chladná a křehká
dlaždice
kvete jen několik hodin
a pak ji přejedou – – –

Autobus číslo 137 zastavil
a odjíždí bez těch kteří nepřišli
odjíždí jako léto
a já nevystoupím dokud nebudu chtít
a já budu chtít...
... třikrát zazvoním na řidiče
protože je to samoobsluha?

(BÁSŇ Z RUKOPISNÉ SBÍRKY TROLEJOVÉ NEBE, 1971)

HERBERK No 7

10. prosinec 2014

Herberksfotr: JAROSLAV KOVANDA

Šéfredaktor: TOMÁŠ LOTOCKI

Redakce: JAKUB GROMBÍŘ, FRANTIŠEK HORKA, MILAN LIBIGER, PETR ODEHNAL, PETR PUSTORYJ

Grafická úprava: PETR PALARČÍK

Výtvarný doprovod: LUKÁŠ MALINA

Jazyková korektura: TEREZA JANKŮ

Adresa redakce: lotocki@seznam.cz

Na tuto adresu, stejně tak jako na adresy dalších členů redakce,
uvedených na našich webových stránkách, mohou autoři zasílat své příspěvky.

Uzávěrka Herberku No 8 je 31. ledna 2015.

Redakce Herberku děkuje všem autorům, kteří přispěli do tohoto čísla.

www.herberk.eu